

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่น่ามาวิเคราะห์นี้ ได้มาจากคำตอบของครูผู้สอนวิชาหน้าที่พลเมืองชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนรัฐบาลจำนวน 20 คน ได้จากคำตอบของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนรัฐบาลจำนวน 300 คน และข้อมูลจากการสังเกตการเรียนการสอนวิชาหน้าที่พลเมืองของครูและนักเรียนที่เป็นตัวอย่างประชากรเป็นเวลา 38 ชั่วโมง ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลตามระเบียบวิธีดำเนินงานที่กำหนดไว้ใหม่ที่ 3 ปรากฏผลการวิเคราะห์ ดังนี้

ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม

ภาคที่ 1 ข้อความทั่ว ๆ ไปเกี่ยวกับตัวครู และการปฏิบัติงานเกี่ยวกับการสอนวิชาหน้าที่พลเมืองโดยทั่วไป

ครูที่ตอบแบบสอบถามมีทั้งหมด 20 คน เป็นครูโรงเรียนรัฐบาลระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น 10 แห่ง เป็นครูผู้ชาย 8 คน และครูหญิง 12 คน

ครูผู้สอนวิชาหน้าที่พลเมืองมีอายุตั้งแต่ 25-60 ปี อายุเฉลี่ย 37.75 ปี วุฒิของครูผู้สอนวิชาหน้าที่พลเมือง มีครูปริญญา และครูประกาศนียบัตร ดังนี้

การศึกษามัธยมศึกษา (กศ.ม.)	8 คน
ธรรมศาสตร์บัณฑิต (ธ.บ.)	2 คน
นิติศาสตร์บัณฑิต เนติบัณฑิตไทย (น.บ., น.บท.)	1 คน
ประกาศนียบัตรประโยคมัธยมศึกษา (ป.ม.)	6 คน
ประกาศนียบัตรพิเศษมัธยมศึกษา (พ.ม.)	1 คน
ประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาชั้นสูง (ป.กศ.สูง)	1 คน
ประกาศนียบัตรประโยคประถมศึกษา (ป.ป.)	1 คน

จะเห็นได้ว่า ครูผู้สอนวิชาหน้าที่พลเมืองในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นมีวุฒิ
ปริญญา มีจำนวน 11 คน จากจำนวนครูทั้งหมด 20 คน คิดเป็นร้อยละ 55.00 และมีครู
วุฒิประกาศนียบัตร 9 คน คิดเป็นร้อยละ 45.00

ด้านประสบการณ์ในการสอนนั้น ปรากฏว่าระยะเวลาที่ครูทำการสอนวิชาหน้าที่
พลเมืองมาแล้วอยู่ในช่วงเวลาตั้งแต่ 1-20 ปี คิดเป็นระยะเวลาเฉลี่ยที่ครูสอนวิชาหน้าที่
พลเมืองมาแล้วเป็นเวลา 6.80 ปี

ในสัปดาห์หนึ่ง ๆ ปรากฏว่าครูมีชั่วโมงสอนวิชาหน้าที่พลเมืองตั้งแต่สัปดาห์ละ
2-26 ชั่วโมง เฉลี่ยสัปดาห์ละ 10.30 ชั่วโมง และในสัปดาห์หนึ่ง ๆ ครูมีชั่วโมงสอน
ทั้งหมดตั้งแต่สัปดาห์ละ 6-26 ชั่วโมง เฉลี่ยชั่วโมงสอนทั้งหมดสัปดาห์ละ 17.15 ชั่วโมง

ขณะนี้ครูกำลังศึกษาอยู่ 1 คน คิดเป็นร้อยละ 5.00 คือศึกษาในระดับปริญญาตรี
ที่วิทยาลัยวิชาการศึกษา

นอกจากงานสอนแล้ว ครูผู้สอนส่วนใหญ่ยังมีงานพิเศษอื่น ๆ อีกต่าง ๆ กัน ดัง
แสดงในตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 งานพิเศษของครูผู้สอนวิชาหน้าที่พลเมือง

งานพิเศษอื่น ๆ นอกจากชั่วโมงสอน	จำนวน	ร้อยละ
เป็นครูประจำชั้น	14	70.00
เป็นหัวหน้าสายวิชา	3	15.00
ทำงานคานการปกครอง	8	40.00
ทำงานแนะแนว	2	10.00
ทำงานธุรการ	1	5.00
ทำงานคานกิจกรรมเสริมหลักสูตรในโรงเรียน	7	35.00
ช่วยงานทุกคานในโรงเรียน	3	15.00
งานอื่น ๆ	3	15.00
ไม่มีงานพิเศษ	1	5.00

จากตารางที่ 1 จะเห็นว่า ครูผู้สอนต้องทำงานพิเศษอื่น ๆ นอกจากงานสอนหลายอย่าง งานพิเศษของครูผู้สอนหน้าที่พลเมืองส่วนใหญ่คือ เป็นครูประจำชั้น รองลงมาคือ ทำงานคานการปกครอง และมีครูบางคนทำงานพิเศษอื่น ๆ เช่น คุมวงคานตรีของโรงเรียน ดูแลการทำอาหารและขายอาหารของโรงเรียน

จากตารางนี้จะเห็นได้ว่า ครูที่ไม่ต้องทำงานพิเศษนอกเหนือจากการสอนมีเพียงคนเดียวเท่านั้น

ครูสอนวิชาหน้าที่พลเมืองทั้งหมด 20 คนนี้ มีอยู่ 16 คน คิดเป็นร้อยละ 80.00 ที่ชอบสอนหน้าที่พลเมือง โดยมีเหตุผลต่าง ๆ คือ ครูร้อยละ 25.00 ชอบสอนเพราะมีความสนใจในเนื้อหาวิชานี้ ร้อยละ 81.25 ชอบสอนเพราะเห็นว่า เป็นวิชาที่น่าสนใจและจำเป็นแก่เยาวชน และร้อยละ 25.00 ชอบสอนหน้าที่พลเมืองเพราะทางโรงเรียนจัดให้สอนวิชานี้

ครูสอนวิชาหน้าที่พลเมืองที่ไม่ชอบสอนวิชานี้มี 4 คน คิดเป็นร้อยละ 20.00 โดยให้เหตุผลต่าง ๆ กัน ดังแสดงไว้ในรูปตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 2 เหตุผลที่ครูไม่ชอบสอนวิชาหน้าที่พลเมือง

เหตุผลที่ครูไม่ชอบสอนวิชาหน้าที่พลเมือง	จำนวน	ร้อยละ
ไม่มีความรู้ในเนื้อหาวิชานี้กว้างขวางลึกซึ้งพอที่จะสอนให้ได้ดี	1	25.00
หากิจกรรมประกอบการสอน อุปกรณ์ และหนังสือประกอบลำบาก	1	25.00
ไม่ได้รับการฝึกฝนมาในการสอนวิชานี้	2	50.00
ไม่ถนัดสอนวิชานี้เลย	1	25.00
เนื้อหาวิชาไม่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงในชีวิตประจำวัน	1	25.00
นักเรียนไม่สนใจวิชานี้	1	25.00

จากตารางที่ 2 จะเห็นว่า ในจำนวนครูที่ไม่ชอบสอนวิชาหน้าที่พลเมือง 4 คนนี้ ให้เหตุผลว่าไม่ชอบสอนเพราะไม่ได้รับการฝึกฝนมาในการสอนวิชานี้มากที่สุด เหตุผลอื่น ๆ ที่ครูไม่ชอบสอนวิชาหน้าที่พลเมือง เช่น ไม่ถนัดสอนวิชานี้เลย หากิจกรรมประกอบการสอน อุปกรณ์ และหนังสือประกอบลำบาก ฯลฯ มีครูเลือกเป็นจำนวนเท่า ๆ กัน

ผู้วิจัยได้ศึกษาว่า ครูผู้สอนวิชาหน้าที่พลเมืองติดตามและศึกษาความเคลื่อนไหวเกี่ยวกับวิธีการและเทคนิคใหม่ ๆ ในการสอนจากแหล่งใด ในอัตราอย่างน้อยอย่างไร โดยใช้วิธีวิเคราะห์แบบหาค่าเฉลี่ยน้ำหนักของคำตอบจากข้อมูลแบบประมาณค่า ให้น้ำหนักค่าเฉลี่ยมีค่าตามลำดับคือ

บ่อยครั้งที่สุด	มีค่าเท่ากับ	4
บ่อยครั้ง	มีค่าเท่ากับ	3
บางครั้ง	มีค่าเท่ากับ	2
น้อยครั้ง	มีค่าเท่ากับ	1
ไม่เคยเลย	มีค่าเท่ากับ	0

ผลการวิเคราะห์ปรากฏตามตารางที่ 3 ต่อไปนี้

ตารางที่ 3 แหล่งที่ครูติดตามและศึกษาความเคลื่อนไหวเกี่ยวกับเทคนิคและวิธีการสอน

แหล่งที่ครูติดตามและศึกษาความเคลื่อนไหวทางการสอน	ค่าเฉลี่ย (\bar{x})	ความหมาย
รับการอบรมเรื่องการสอนหน้าที่พลเมือง	.85	น้อยครั้ง
อ่านวารสารเกี่ยวกับกรเรียนการสอน	2.35	บางครั้ง
ศึกษาคำร่าต่าง ๆ เกี่ยวกับการสอน	2.70	บ่อยครั้ง
ฟังการบรรยายและอภิปรายเกี่ยวกับการสอน	1.05	น้อยครั้ง
ดูการสอนของผู้อื่นมาคิดแปลงในการสอนของตน	.80	น้อยครั้ง

จากตารางที่ 3 จะเห็นได้ว่า มีเพียงการศึกษาคำร่าต่าง ๆ เกี่ยวกับการสอนเท่านั้นที่ครูได้ปฏิบัติบ่อยครั้ง เพื่อติดตามความเคลื่อนไหวทางการสอน

นอกจากแหล่งที่ครุฑติดตามศึกษาเกี่ยวกับวิธีการและเทคนิคในการสอนแล้ว ผู้วิจัย ได้ถามต่อไปถึง แหล่งที่ครุฑติดตามเหตุการณ์ประจำวัน และหาความรู้เพื่อใช้ประกอบการสอน ว่ามีแหล่งใดมากน้อยเพียงใด โดยใช้วิธีวิเคราะห์แบบหาค่าเฉลี่ยนำหนักของค่าตอบ จากข้อมูลแบบประมาณค่าเช่นกัน โดยปรากฏผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 4

ตารางที่ 4 แหล่งที่ครุฑติดตามเหตุการณ์ประจำวันและหาความรู้เพื่อใช้ประกอบการสอน

แหล่งที่ครุฑติดตามเหตุการณ์ประจำวันและหาความรู้เพื่อใช้ประกอบการสอน	ค่าเฉลี่ย (X̄)	ความหมาย
วิทยุ หรือโทรทัศน์	3.00	บ่อยครั้ง
หนังสือพิมพ์	3.10	บ่อยครั้ง
นิตยสาร และวารสารต่าง ๆ	2.00	บางครั้ง
เอกสารทางการศึกษา	1.90	บางครั้ง
หนังสืออ้างอิง สารคดี	2.05	บางครั้ง
แบบเรียนวิชาหน้าที่พลเมือง ชั้นต่าง ๆ	2.85	บ่อยครั้ง
คู่มือครู	2.05	บางครั้ง
เอกสารจากหน่วยราชการ องค์กร ฯลฯ	1.60	บางครั้ง
การอบรมทางวิชาการ	.65	น้อยครั้ง
ฟังการบรรยาย อภิปรายของผู้	1.00	น้อยครั้ง
ศึกษาจากองค์การที่เกี่ยวข้อง	.75	น้อยครั้ง

จากตารางที่ 4 จะเห็นว่าแหล่งที่ครุฑติดตามเหตุการณ์ประจำวันและหาความรู้เพื่อใช้ประกอบการสอนบ่อยครั้งคือ ติดตามจากวิทยุหรือโทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ และแบบเรียนวิชาหน้าที่พลเมืองชั้นอื่น ๆ เพราะมีความสะดวก

แหล่งที่ครุฑใช้น้อยครั้ง คือการอบรมทางวิชาการ ฟังการบรรยาย และอภิปรายตลอดจนการศึกษาจากองค์การที่เกี่ยวข้อง
แหล่งอื่น ๆ นั้น ครูใช้ในบางครั้ง

สำหรับการเตรียมการสอนนั้น ปรากฏว่าครูผู้สอนหน้าที่พลเมืองร้อยละ 50.00 เตรียมการสอนก่อนเข้าสอนทุกครั้ง และร้อยละ 50.00 เตรียมการสอนเป็นบางครั้ง ในการเตรียมสำหรับการสอน 1 ชั่วโมง ครูร้อยละ 65.00 ใช้เวลาเตรียมการสอนครึ่ง ชั่วโมง ครูร้อยละ 15.00 ใช้เวลาเตรียมการสอนหนึ่งชั่วโมง และครูร้อยละ 20.00 ใช้เวลาเตรียมการสอนสำหรับการสอนหนึ่งชั่วโมง มากกว่า 2 ชั่วโมง

ในการสอนวิชาหน้าที่พลเมือง ครูผู้สอน 12 คนจากจำนวน 20 คน คิดเป็นร้อยละ 60.00 ตั้งวัตถุประสงค์ในการสอนไว้ทุกชั่วโมง ครูร้อยละ 30.00 ตั้งวัตถุประสงค์ในการสอนเป็นบางชั่วโมง และครูร้อยละ 10.00 ตั้งวัตถุประสงค์ในการสอนไว้ครั้งเดียวเมื่อเปิดภาคเรียน

ผู้วิจัยได้ศึกษาต่อไปว่า ครูตั้งวัตถุประสงค์เรื่องใดมากที่สุดเพียงใดในการสอนวิชาหน้าที่พลเมือง โดยวิธีวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ยของน้ำหนักคำตอบจากข้อมูลแบบประมาณค่า ให้น้ำหนักค่าเฉลี่ยมีค่าตามลำดับ คือ

มากที่สุด	มีค่าเท่ากับ	4
มาก	มีค่าเท่ากับ	3
ปานกลาง	มีค่าเท่ากับ	2
น้อย	มีค่าเท่ากับ	1
ไม่เน้น	มีค่าเท่ากับ	0

ผลการวิเคราะห์ปรากฏดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 วัตถุประสงค์ในการสอนวิชาหน้าที่พักเมือง

วัตถุประสงค์ในการสอนวิชาหน้าที่พักเมือง	ค่าเฉลี่ย (\bar{x})	ความหมาย
ความรู้ในเนื้อหาวิชาตามหลักสูตร	2.55	ปานกลาง
การดำรงตนและหน้าที่พลเมืองของสังคมและประเทศ	3.05	มาก
ความเข้าใจแบบแผนการปกครองประชาธิปไตย	2.90	มาก
ความเชื่อมั่นในประชาธิปไตย	2.50	ปานกลาง
ความสำคัญในทางเศรษฐกิจและการเป็นบุรุษวิภาคที่ฉลาด	2.45	ปานกลาง
การรู้จักตัดสินใจ ใช้เหตุผลวิเคราะห์ระบบต่าง ๆ ในสังคม	2.40	ปานกลาง
การนำความรู้ไปปฏิบัติในฐานะพลเมืองดี	3.15	มาก

จากตารางที่ 5 จะเห็นได้ว่า ครูผู้สอนมุ่งในการให้นักเรียนนำความรู้ไปปฏิบัติในชีวิตจริงมาก เช่น การดำรงตนและหน้าที่พลเมืองของสังคมและประเทศ เป็นต้น

เมื่อเริ่มการสอนวิชาหน้าที่พักเมืองแต่ละครั้ง ครู 14 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 70.00 เริ่มสอนโดยเร้าความสนใจของนักเรียนและนำเข้าสู่บทเรียน ครูร้อยละ 40.00 เริ่มสอนโดยทบทวนบทเรียนเดิมก่อนสอน และมีครูร้อยละ 10.00 ที่สอนเนื้อหาวิชาทันทีที่เริ่มต้นชั่วโมง

ครูมีความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักสูตร แบบเรียน และการสอนวิชาหน้าที่พลเมือง
ต่าง ๆ กัน ดังนี้

ตารางที่ 6 ความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับหลักสูตรวิชาหน้าที่พลเมืองในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

ความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับหลักสูตร	จำนวน	ร้อยละ
ครอบคลุมความมุ่งหมายที่ตั้งไว้ดีแล้ว	4	20.00
ครอบคลุมเนื้อหามากกว่าเวลาที่กำหนดให้สอน	2	10.00
เรียงลำดับความยากง่ายเหมาะสมกับชั้นเรียน	2	10.00
เนื้อหาเหมาะสมดีแล้ว	7	35.00
เนื้อหาไม่เหมาะสมกับชั้นเรียน	-	-
เนื้อหาซ้ำกันมากน่าเบื่อ	7	35.00
ไม่สอดคล้องกับการดำเนินชีวิตประจำวัน	1	5.00

จากตารางที่ 6 จะเห็นได้ว่า ครูจำนวนมากที่สุดแยกออกเป็น 2 ความคิดเห็น
ที่ขัดแย้งกัน คือกลุ่มหนึ่งเห็นว่าหลักสูตรมีเนื้อหาเหมาะสมดีแล้ว และอีกกลุ่มหนึ่งซึ่งมี
จำนวนเท่ากันเห็นว่าหลักสูตรมีเนื้อหาซ้ำกันมากน่าเบื่อ

อย่างไรก็ตาม ครูผู้สอนส่วนใหญ่มีความคิดเห็นต่อหลักสูตรในด้านดี เช่นเห็นว่า
ครอบคลุมความมุ่งหมายที่ตั้งไว้ดีแล้ว เรียงลำดับความยากง่ายเหมาะสมกับชั้นเรียน เป็นต้น
มีครูผู้สอนจำนวนน้อยที่สุดที่เห็นว่า หลักสูตรวิชาหน้าที่พลเมืองไม่สอดคล้องกับการ
ดำเนินชีวิตประจำวัน

หนังสือแบบเรียนวิชาหน้าที่พลเมืองที่ครูทุกคนใช้เป็นหลักในการสอนคือ แบบเรียน
สังคมศึกษาวิชาหน้าที่พลเมือง ประโยชน์มัธยมศึกษาตอนต้น ของกรมวิชาการ กระทรวง -
ศึกษาธิการ ครูมีความคิดเห็นเกี่ยวกับแบบเรียนที่ใช้อยู่ ดังนี้

ตารางที่ 7 ความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับแบบเรียนวิชาหน้าที่พลเมืองที่ใช้อยู่

ความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับหนังสือแบบเรียน	จำนวน	ร้อยละ
เหมาะสมดีแล้ว	5	25.00
เนื้อหาเกินไป	1	5.00
ควรปรับปรุงเนื้อหาให้กระชับรัด	10	50.00
ควรจัดพิมพ์ให้น่าอ่าน เช่น มีภาพประกอบ	10	50.00
ควรมีแบบฝึกหัดท้ายบททุกบท	7	35.00

จากตารางที่ 7 จะเห็นว่า ครูจำนวนมากที่สุดเห็นว่าควรปรับปรุงเนื้อหาใน
แบบเรียนให้กระชับรัด และควรพิมพ์ให้น่าอ่าน เช่นมีภาพประกอบ จำนวนรองลงมา
เห็นว่าควรมีแบบฝึกหัดท้ายบททุกบท

สำหรับประมวลการสอนที่ครูสอนวิชาหน้าที่พลเมืองที่ใช้อยู่ นั้น ครูร้อยละ 90.00
ใช้ประมวลการสอนของกระทรวงศึกษาธิการ ครูร้อยละ 10.00 ใช้ประมวลการสอน
ที่ครูอาจารย์สายสังคมศึกษาของโรงเรียนจัดทำขึ้น และร้อยละ 5.00 ใช้ประมวลการสอน
ที่ครูทำขึ้นเอง

ตารางที่ 8 ความรู้สึกของครูหลังการสอนวิชาหน้าที่พลเมืองแต่ละชั่วโมง

ความรู้สึกของครู	จำนวน	ร้อยละ
นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจในบทเรียนดี	4	20.00
นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจในบทเรียนพอใช้	14	70.00
นักเรียนสามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้	7	35.00
คนไต่ทำงานบรรรุดวัตถุประสงคที่วางไว้	3	15.00
คนไต่ทำงานตามหน้าที่แล้ว	2	10.00
สบายใจที่สอนไต่ทันตามหลักสูตร	2	10.00
สบายใจที่การสอนผ่านไป	2	10.00
วิตกว่านักเรียนจะไม่เข้าใจบทเรียน	2	10.00
จะพยายามปรับปรุงการสอนต่อไปอีก	11	55.00

จากตารางที่ 8 ครูจำนวนมากที่สุดมีความรู้สึกว่าการสอนวิชาหน้าที่พลเมืองแต่ละชั่วโมงแล้วนักเรียนมีความรู้ความเข้าใจในบทเรียนพอใช้ และคิดจะปรับปรุงการสอนต่อไปอีก ซึ่งเป็นความดีในก้านดี

อย่างไรก็ตาม หลังการสอนแต่ละชั่วโมงก็ยังมีครูบางคนแม้จะเป็นส่วนน้อยที่รู้สึกสบายใจที่การสอนผ่านไป และวิตกว่านักเรียนจะไม่เข้าใจบทเรียน

ผู้วิจัยได้ศึกษาถึงรายละเอียดเกี่ยวกับการวัดผลการสอนการเรียนวิชาหน้าที่พลเมืองเท่าที่ครูปฏิบัติอยู่ในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ซึ่งมีรายละเอียดดังที่แสดงไว้ในรูปตารางดังต่อไปนี้

ตารางที่ 9 กำหนดเวลาที่ครูทำการวัดผลการสอนวิชาหน้าที่พลเมือง

กำหนดเวลา	จำนวน	ร้อยละ
ทุกชั่วโมงของการสอน	1	5.00
เมื่อจบบทเรียนแต่ละบท	8	40.00
เดือนละครั้ง	5	25.00
เมื่อทางโรงเรียนกำหนดให้วัดผล	6	30.00
ตามแผนการสอนระยะยาวที่วางไว้	2	10.00

กำหนดเวลาการวัดผลที่ครูส่วนใหญ่ปฏิบัติอยู่ คือ วัดผลเมื่อจบบทเรียนแต่ละบท รองลงมา ครูมักจะวัดผลการเรียนการสอนวิชานี้เมื่อทางโรงเรียนกำหนดให้วัดผล ครูส่วนน้อยที่สุดที่วัดผลการสอนการเรียนทุกชั่วโมงของการสอน

ตารางที่ 10 สิ่งที่สำคัญเน้นในการวัดผลการเรียนการสอนวิชาหน้าที่พลเมือง

สิ่งที่สำคัญเน้นในการวัดผลวิชาหน้าที่พลเมือง	จำนวน	ร้อยละ
ความจำในเนื้อหา	10	50.00
ความเข้าใจในเนื้อหา	16	80.00
ทักษะและความสามารถ	5	25.00
ทัศนคติ	9	45.00
ความรู้รอบตัว	8	40.00

จากตารางที่ 10 นี้จะเห็นว่า ครูเน้นหลาย ๆ สิ่งในการวัดผลการเรียนการสอนวิชาหน้าที่พลเมือง แต่สิ่งที่สำคัญมากที่สุดคือ ความเข้าใจในเนื้อหา และรองลงมาคือ เน้นความจำในเนื้อหา จะเห็นได้ว่าครูมุ่งด้านเนื้อหามากที่สุด ดังนั้นในเวลาสอนครูจึงพยายามบอกเล่าและอธิบายเนื้อหาให้กับนักเรียน

ครูผู้สอนเน้นการวัดผลทางด้านทักษะและความสามารถน้อยที่สุดกว่าสิ่งอื่น ๆ ทั้ง ๆ ที่การเรียนหน้าที่พลเมืองก็เพื่อให้นักเรียนรู้จักนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน

ตารางที่ 11 เครื่องมือที่ครูใช้วัดผลการเรียนการสอนวิชาหน้าที่พลเมือง

เครื่องมือที่ครูใช้วัดผล	จำนวน	ร้อยละ
ข้อสอบปรนัย	3	15.00
ข้อสอบอัตนัย	3	15.00
ข้อสอบปรนัยและอัตนัยรวมกัน	19	95.00
คอบปากเปล่า	5	25.00
บันทึกย่อ	2	10.00
รายงาน	8	40.00
สังเกตเด็ก	5	25.00

จากตารางนี้จะเห็นว่า ครูจะใช้เครื่องมือต่าง ๆ ชนิดผสมกันในการวัดผลวิชาหน้าที่พลเมือง แต่ข้อสอบที่ครูส่วนใหญ่ใช้คือ ข้อสอบปรนัยและอัตนัยรวมกัน เครื่องมือในการวัดผลที่ครูใช้มากรองลงมาคือ การรายงาน

มีครูจำนวนน้อยที่สุดตามตาราง คือมีเพียง 2 คน ที่ใช้บันทึกย่อเป็นเครื่องมือในการวัดผล

ข้อสอบวิชาหน้าที่พลเมืองที่ครูใช้วัดผลการเรียนการสอนนี้ ปรากฏว่าร้อยละ 95.00 เป็นข้อสอบที่ครูผู้สอนเป็นผู้ออก ร้อยละ 35.00 เป็นข้อสอบปีก่อน ๆ ร้อยละ 15.00 เป็นข้อสอบที่ครูอาจารย์สายสังคมศึกษาเป็นผู้ออก เพียงร้อยละ 5.00 ที่เป็นข้อสอบที่หัวหน้าสายสังคมศึกษาเป็นผู้ออก

ตารางที่ 12 ความมุ่งหมายของครูในการวัดผลการเรียนการสอนวิชาหน้าที่พลเมือง

ความมุ่งหมายในการวัดผลเพื่อ	จำนวน	ร้อยละ
เก็บคะแนนตามระเบียบของโรงเรียน	17	85.00
วัดสัมฤทธิ์ผลในการเรียนของนักเรียน	3	15.00
วางแผนการเรียนการสอน	1	5.00
ปรับปรุงการเรียนการสอน	8	40.00
ประเมินผลตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้	12	60.00
เป็นเกณฑ์ประกอบการพิจารณาเลื่อนขั้นประจำปี	3	15.00
เพื่อประโยชน์ในการแนะแนว	2	10.00

จากตารางที่ 12 จะเห็นว่า ครูสอนวิชาหน้าที่พลเมืองมีความมุ่งหมายจะนำผลจากการวัดผลการเรียนการสอนไปใช้เพื่อประโยชน์หลาย ๆ ประการรวมกัน แต่ประโยชน์ที่ครูจำนวนมากที่สุดจะนำผลการวัดผลไปใช้ก็คือ เก็บคะแนนตามระเบียบของโรงเรียน รองลงมาคือ เพื่อประเมินผลตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ เพราะผลจากการวัดผลทำให้รู้ได้ว่างานที่ทำไปนั้นบรรลุวัตถุประสงค์หรือไม่อย่างไร มีครูจำนวนน้อยที่สุดที่จะนำผลจากการวัดผลไปใช้ประโยชน์ในการวางแผนการเรียนการสอน

ถ้าสอนไม่ทันตามหลักสูตร ครูผู้สอนวิชาหน้าที่พลเมืองก็จะแก้ไขด้วยวิธีการ
ต่าง ๆ กัน ดังนี้

ตารางที่ 13 วิธีที่ครูจะคิดแก้ไข ถ้าสอนไม่ทันตามหลักสูตร

วิธีที่ครูจะคิดแก้ไข	จำนวน	ร้อยละ
อธิบายเรื่องดังกล่าวให้นักเรียนฟังย่อ ๆ	12	60.00
ให้นักเรียนอ่านและทำความเข้าใจเอง	1	5.00
ให้นักเรียนอ่านเองและนำข้อสงสัยถามครู	6	30.00
ให้นักเรียนอ่านเองและทำแบบฝึกหัดที่ครูให้	1	5.00
จัดสอนให้นอกเวลาเรียน	6	30.00

จากตารางที่ 13 จะเห็นว่า วิธีที่ครูจำนวนมากจะคิดแก้ไขเมื่อสอนไม่ทันตาม
หลักสูตร คือ การอธิบายเรื่องดังกล่าวให้นักเรียนฟังย่อ ๆ วิธีแก้ไขที่ครูจำนวนมาก
รองลงมาคิดจะใช้คือ จัดสอนให้นอกเวลาเรียน และให้นักเรียนอ่านเองและนำข้อสงสัย
มาถามครู

วิธีแก้ปัญหาคือการประการหนึ่งคือ ให้นักเรียนอ่านเองแล้วทำแบบฝึกหัดที่ครูให้
นั้น มีครูเป็นจำนวนน้อยเลือกการแก้ปัญหาวีธีนี้

มีครูเป็นจำนวนน้อยเช่นกันที่คิดจะแก้ปัญหาโดยให้นักเรียนอ่านและทำความเข้าใจ
เข้าใจเอง ทั้งนี้เพราะวิธีนี้ครูจะไม่สามารถตรวจสอบได้เลยว่านักเรียนได้อ่านแล้วและ
เข้าใจหรือไม่อย่างไร

ภาคที่ 2 ข้อความเกี่ยวกับตัวนักเรียน และความคิดเห็นทั่ว ๆ ไปของนักเรียน เกี่ยวกับวิชาหน้าที่พลเมือง

นักเรียนที่ตอบแบบสอบถามทั้งหมดมี 300 คน เป็นนักเรียนจากโรงเรียนรัฐบาล ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในเขตกรุงเทพมหานคร เป็นนักเรียนชาย 155 คน และนักเรียนหญิง 145 คน อายุของนักเรียนอยู่ระหว่าง 12-18 ปี อายุเฉลี่ย 14.77 ปี นักเรียนที่ตอบแบบสอบถามอยู่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 100 คน นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 110 คน และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 90 คน

นักเรียนทั้งหมด 300 คนนี้ มีอยู่ 209 คน คิดเป็นร้อยละ 69.66 ชอบวิชาหน้าที่พลเมือง และนักเรียน 91 คน คิดเป็นร้อยละ 30.33 ไม่ชอบเรียนวิชานี้ เหตุผลที่นักเรียนชอบและไม่ชอบเรียนวิชาหน้าที่พลเมืองมีต่าง ๆ กัน ดังนี้

ตารางที่ 14 เหตุผลที่นักเรียนชอบเรียนวิชาหน้าที่พลเมือง

เหตุผลที่นักเรียนชอบเรียน	จำนวน	ร้อยละ
สนใจวิชานี้มานานแล้ว	18	8.61
มีประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตประจำวัน	143	68.42
สนุกและเพลิดเพลินในการเรียน	19	9.09
เรียนแล้วเข้าใจดี	29	13.88
เป็นวิชาที่ชาวไทยควรรู้	92	44.02
มักสอบได้คะแนนดี	18	8.61
อาจารย์สอนสนุก	44	21.05
มีกิจกรรมประกอบบทเรียน	2	.96

จากตารางที่ 14 จะเห็นได้ว่านักเรียนจำนวนมากที่สุดชอบเรียนวิชาหน้าที่พลเมือง เพราะเห็นว่ามีความประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตประจำวัน และนักเรียนจำนวนน้อยที่สุดที่ชอบวิชานี้เพราะมีกิจกรรมสนับสนุนในการเรียน

ตารางที่ 15 เหตุผลที่นักเรียนไม่ชอบเรียนวิชาหน้าที่พลเมือง

เหตุผลที่นักเรียนไม่ชอบเรียน	จำนวน	ร้อยละ
ไม่เคยสนใจวิชานี้เลย	23	25.27
เนื้อหาวิชาไม่น่าสนใจ	19	20.88
เนื้อหาวิชายากเกินไป	22	24.18
ไม่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้	4	4.39
อาจารย์สอนไม่สนุกไม่เข้าใจ	23	25.27
มักไม่ได้คะแนนดี	20	21.98
ไม่มีอุปกรณ์ และกิจกรรมที่น่าสนใจ	32	35.16

จากตารางที่ 15 จะเห็นได้ว่า นักเรียนที่ไม่ชอบเรียนหน้าที่พลเมืองจำนวนมากที่สุดไม่ชอบเรียนเพราะ ไม่มีอุปกรณ์และกิจกรรมที่น่าสนใจ รองลงมาคือ เหตุผลที่ว่า อาจารย์สอนไม่สนุกและไม่เข้าใจ

มีนักเรียนจำนวนน้อยที่สุดที่ไม่ชอบเรียนเพราะเห็นว่าไม่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้

ผู้วิจัยได้ศึกษาถึงการที่ครูแนะนำให้นักเรียนอ่านหนังสืออื่น ๆ ประกอบการเรียนวิชาหน้าที่พลเมือง ว่ามีอัตราไม่น้อยเพียงใด โดยใช้วิธีวิเคราะห์แบบหาค่าเฉลี่ยน้ำหนักของคำตอบจากข้อมูลแบบประมาณค่า โดยให้นำหนักค่าเฉลี่ยมีค่าตามลำดับคือ

มากที่สุด	มีค่าเท่ากับ	4
มาก	มีค่าเท่ากับ	3
ปานกลาง	มีค่าเท่ากับ	2
น้อย	มีค่าเท่ากับ	1
ไม่เคยเลย	มีค่าเท่ากับ	0

ผลการวิเคราะห์ปรากฏว่า ค่าเฉลี่ยของน้ำหนักคำตอบ เรื่องการแนะนำหนังสืออ่านประกอบให้นักเรียน มีค่าเป็น 1.56 แสดงว่า ครูได้แนะนำหนังสืออ่านประกอบในวิชาหน้าที่พลเมืองให้นักเรียนเป็นบางครั้ง

ผู้วิจัยได้ศึกษาต่อไปว่า นักเรียนอ่านหนังสือประเภทต่าง ๆ เพื่อประกอบการเรียนวิชาหน้าที่พลเมืองในอัตราไม่น้อยอย่างไร ด้วยวิธีวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ยน้ำหนักคำตอบจากข้อมูลแบบประมาณค่าเช่นกัน ปรากฏผลการวิเคราะห์ดังนี้

ตารางที่ 16 หนังสือที่นักเรียนอ่านประกอบเพื่อเพิ่มพูนความรู้ในวิชาหน้าที่พลเมือง

หนังสืออ่านประกอบ	ค่าเฉลี่ย (\bar{x})	ความหมาย
แบบเรียนเล่มอื่น ๆ	.92	น้อย
หนังสือต่าง ๆ ที่มีเรื่องราวเกี่ยวข้อง	1.34	น้อย
หนังสือพิมพ์ วารสาร นิตยสาร	2.04	ปานกลาง
ประวัติบุคคลสำคัญ	1.68	ปานกลาง
รายงานการประชุม การสัมมนาต่าง ๆ	.58	น้อย
หนังสือที่ระลึกต่าง ๆ	.92	น้อย

จากตารางที่ 16 จะเห็นได้ว่า นักเรียนยังไม่มีการค้นคว้าอ่านหนังสือเพิ่มพูนความรู้ในระดับที่น่าพอใจ เพราะไม่มีหนังสือประเภทใดเลยที่มีค่าเฉลี่ยว่านักเรียนใช้มาก เพื่ออ่านประกอบการเรียนวิชาหน้าที่พลเมือง

หนังสือแบบเรียนวิชาหน้าที่พลเมืองที่ใช้อยู่ในโรงเรียนรัฐบาลระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ทั้ง 10 โรงเรียน คือ แบบเรียนสังคมศึกษาวิชาหน้าที่พลเมือง ประโยคมัชฌมศึกษาตอนต้น ของกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งนักเรียนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับแบบเรียนที่ใช้อยู่ต่าง ๆ กัน ดังนี้

ตารางที่ 17 ความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับแบบเรียนวิชาหน้าที่พลเมืองที่ใช้อยู่

ความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับแบบเรียน	จำนวน	ร้อยละ
รูปเล่มเนื้อหาเหมาะสมแล้ว	40	13.33
เนื้อหาว่างเกินไป	8	2.66
เนื้อหายากเกินไป	25	8.33
เนื้อหาข้อยเกินไป	23	7.66
ควรปรับปรุงเนื้อหาให้กระชับรัดกุม และมีสรุป	167	55.66
ควรปรับปรุงเนื้อหาอ่าน เช่น มีภาพประกอบ ใช้กระดาษดี	176	58.66
ควรมีแบบฝึกหัดท้ายบททุกบท	107	35.66

จากตารางที่ 17 จะเห็นได้ว่า นักเรียนส่วนใหญ่ยังไม่พอใจกับแบบเรียนวิชาหน้าที่พลเมืองที่ใช้อยู่ เพราะมีอยู่เป็นส่วนน้อยที่เห็นว่ารูปเล่มและเนื้อหาเหมาะสมแล้ว ส่วนใหญ่ยังเห็นว่า ควรปรับปรุงให้ดีขึ้นอีก ข้อที่นักเรียนจำนวนมากที่สุดต้องการให้ปรับปรุงคือ ควรปรับปรุงเนื้อหาอ่าน เช่น มีภาพประกอบ ใช้กระดาษดี รองลงมาต้องการให้ปรับปรุงเนื้อหาให้กระชับรัดกุม และมีสรุป

นักเรียนจำนวนน้อยที่สุดเห็นว่า เนื้อหาในแบบเรียนว่างเกินไป

ตารางที่ 18 เนื้อเรื่องในวิชาหน้าที่พลเมืองที่นักเรียนเห็นว่าน่าสนใจและมี
ประโยชน์ต่อชีวิตประจำวัน

เนื้อเรื่องที่น่าสนใจและมีประโยชน์ต่อชีวิตประจำวัน	จำนวน	ร้อยละ
เกี่ยวกับมารยาทสังคม การครองตนในวัยรุ่น และการใช้เวลาว่าง หน้าที่และการบำเพ็ญตนเป็นพลเมืองดี	130	43.33
ระเบียบวิธีการปกครอง ระบอบรัฐธรรมนูญ และการบริหารราชการ ความมั่นคงของประเทศชาติ	57	19.00
เกี่ยวกับเศรษฐศาสตร์เบื้องต้นและอาชีพ	38	12.66
การศึกษาและแผนการศึกษาชาติ	42	14.00
กฎหมายที่พอมานแม่เรือนครัว	38	12.66
ทุกหัวข้อ	54	18.00
	62	20.66
	126	43.00

จากตารางที่ 18 จะเห็นว่า เรื่องที่นักเรียนจำนวนมากที่สุดเห็นว่าน่าสนใจและมี
ประโยชน์ต่อชีวิตประจำวัน ได้แก่เรื่องเกี่ยวกับการครองตนในวัยรุ่น การใช้เวลาว่าง
และมารยาทสังคม ทั้งนี้อาจเป็นเพราะเรื่องที่ใกล้ตัวของนักเรียนที่สุด และนักเรียนเอง
ก็ต้องปฏิบัติอยู่เป็นประจำ

นักเรียนจกนวนมากรองลงมาเห็นว่า เรื่องที่น่าสนใจและมีประโยชน์นั้นได้แก่
ทุก ๆ เรื่องที่ต้องเรียนตามหลักสูตร ซึ่งความเห็นนี้สอดคล้องกับความเห็นของนักเรียนที่
ชอบเรียนวิชานี้ส่วนใหญ่ที่เห็นว่า วิชาหน้าที่พลเมืองมีประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตประจำวัน

เมื่อเรียนวิชาหน้าที่พลเมืองผ่านไปแต่ละชั่วโมง นักเรียนมีความรู้สึกต่าง ๆ กัน
ดังนี้

ตารางที่ 19 ความรู้สึกของนักเรียนหลังการเรียนวิชาหน้าที่พลเมืองแต่ละชั่วโมง

ความรู้สึกของนักเรียน	จำนวน	ร้อยละ
เข้าใจบทเรียนที่ครูสอนไปแล้วอย่างดี	76	25.33
ยังไม่เข้าใจบทเรียนแจ่มแจ้ง	156	52.00
จะนำความรู้ไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน	115	38.33
ความรู้ที่ได้รับไม่อาจนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้	7	2.33
สบายใจที่ได้เรียนวิชานี้มานานไปอีก 1 ชั่วโมง	52	17.33
สิ่งที่ครูสอนไปแล้วไม่มีประโยชน์เลย	2	0.66

จากตารางที่ 19 จะเห็นว่า ความรู้สึกของนักเรียนหลังจากการเรียนวิชา
หน้าที่พลเมืองแต่ละชั่วโมงยังไม่น่าพอใจ นักเรียนจำนวนมากที่สุดรู้สึกว่ายังไม่เข้าใจ
บทเรียนแจ่มแจ้ง และยังมีนักเรียนจำนวนไม่น้อยที่สบายใจที่ได้เรียนวิชานี้มานานไปอีก
1 ชั่วโมง แสดงว่าเรียนวิชานี้ด้วยความเบื่อหน่าย

อย่างไรก็ตาม นักเรียนจำนวนมากพอใจที่รู้สึกว่า จะนำความรู้ไปปฏิบัติในชีวิต
ประจำวัน และมีนักเรียนจำนวนพอสมควรที่รู้สึกว่า เข้าใจบทเรียนที่ครูสอนไปแล้วอย่างดี
ซึ่งเป็นความรู้สึกในทางดีต่อการเรียนการสอนวิชานี้

นักเรียนจำนวนน้อยที่สุดที่รู้สึกว่า สิ่งที่ครูสอนไปแล้วไม่มีประโยชน์เลย

ผู้วิจัยได้ศึกษาถึงความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับการวัดผลการเรียนวิชาหน้าที่พลเมือง เพื่อเปรียบเทียบว่าสอดคล้องกับที่ครูได้ปฏิบัติอยู่หรือไม่ ซึ่งนักเรียนมีความคิดเห็นต่าง ๆ กันดังนี้

ตารางที่ 20 โอกาสที่นักเรียนต้องการให้ครูทำการวัดผลการเรียนวิชาหน้าที่พลเมือง

นักเรียนต้องการให้ครูวัดผลในโอกาส	จำนวน	ร้อยละ
หลังการเรียนทุกชั่วโมง	26	8.66
เมื่อจบแต่ละบท	135	45.00
เดือนละครั้ง	86	28.66
เทอมละครั้ง	34	11.33
เมื่อทางโรงเรียนกำหนดให้มีการสอบ	34	11.33

จะเห็นว่าจากตารางที่ 20 นี้ นักเรียนจำนวนมากที่สุดต้องการให้ครูทำการวัดผลการเรียนวิชาหน้าที่พลเมืองเมื่อเรียนจบแต่ละบท ซึ่งเป็นความต้องการที่สอดคล้องกับที่ครูส่วนใหญ่ได้ปฏิบัติอยู่ ดังที่แสดงไว้ในภาคที่ 1

นักเรียนจำนวนน้อยที่สุดที่ต้องการให้ครูทำการวัดผลหลังการเรียนทุกชั่วโมง

ตารางที่ 21 ความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับเรื่องที่ครูสอนตามในการวัดผล

ครูสอนจะถามเกี่ยวกับ	จำนวน	ร้อยละ
ความจำในเนื้อหาที่เรียน	104	34.66
ความเข้าใจเกี่ยวกับเนื้อเรื่อง	156	52.00
ให้แก้ปัญหาที่ครูสมมุติขึ้นโดยใช้ความรู้	39	13.00
ถามความคิดเห็นและเหตุผล	57	19.00
ถามความรู้รอบตัว	39	13.00
ทุกเรื่องดังกล่าวดแล้ว	58	19.33

จากตารางที่ 21 นักเรียนจำนวนมากที่สุดคิดว่า ครูถามความเข้าใจในเนื้อเรื่อง เมื่อครูทำการวัดผล นักเรียนจำนวนมากรองลงมาเห็นว่า ครูถามความจำในเนื้อหา และมีนักเรียนจำนวนไม่มากที่เห็นว่าครูวัดผลทุกด้าน

ตารางที่ 22 ลักษณะของครูผู้สอนวิชาหน้าที่พลเมืองที่นักเรียนต้องการ

ลักษณะของครูผู้สอนวิชาหน้าที่พลเมือง	จำนวน	ร้อยละ
มีบุคลิกเป็นที่เชื่อถือและไว้วางใจแก่นักเรียน	87	29.00
มีเมตตาและเป็นมิตรแก่นักเรียน	80	26.66
มีระเบียบวินัยเข้มงวดกวดขัน	39	13.00
มีความรู้ดี	80	26.66
มีวิธีการสอนดี	188	62.66
สอนแล้วสนุกสนาน	125	41.66
มีความรู้ทางการเมืองการปกครอง	112	37.33
ทันสมัยพอสมควร	80	26.66
สวยและมีเสน่ห์	18	6.00
อายุไม่มากเกินไป	33	11.00
มีความมั่นใจในตัวเอง	57	19.00
ยอมรับความคิดเห็นของนักเรียน	196	65.33

จากตารางที่ 22 จะเห็นได้ว่า นักเรียนส่วนใหญ่ต้องการครูที่มีคุณสมบัติที่ทาง
 ด้านการสอนมากกว่าที่จะคำนึงถึงคุณสมบัติส่วนตัวของครู

นักเรียนจำนวนมากที่สุด ต้องการครูผู้สอนหน้าที่พลเมืองที่ยอมรับความคิดเห็นของ
 นักเรียน คุณสมบัติต่าง ๆ รองลงมาที่นักเรียนต้องการคือ ให้มีวิธีการสอนดี สอนแล้ว
 สนุกสนาน และให้มีความรู้ทางการเมืองการปกครอง

นักเรียนจำนวนน้อยที่สุดที่ต้องการครูผู้สอนที่สวยงามและมีเสน่ห์ และจำนวนมากขึ้นมา
 อีกเล็กน้อยต้องการครูที่มีความมั่นใจในตัวเอง

ภาคที่ 3 ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการเรียนการสอนวิชาหน้าที่พลเมือง โดยเปรียบเทียบข้อมูลจากแบบสอบถามครูและนักเรียน

ผู้วิจัยได้ศึกษาว่า ครูใช้วิธีสอนแบบใด มากน้อยเพียงใดในการสอนวิชาหน้าที่พลเมือง จากคำตอบของครูและนักเรียน โดยใช้วิธีวิเคราะห์แบบหาค่าเฉลี่ยน้ำหนักของคำตอบจากข้อมูลแบบประมาณค่า ให้น้ำหนักค่าเฉลี่ยมีค่าตามลำดับ คือ

ทุกครั้ง	มีค่าเท่ากับ	4
บ่อยครั้ง	มีค่าเท่ากับ	3
บางครั้ง	มีค่าเท่ากับ	2
น้อยครั้ง	มีค่าเท่ากับ	1
ไม่เคยเลย	มีค่าเท่ากับ	0

ผลการวิเคราะห์ปรากฏดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 23 วิธีสอนที่ครูผู้สอนวิชาหน้าที่พลเมืองใช้อยู่

วิธีสอนหน้าที่พลเมืองที่ครูใช้	ครู		นักเรียน	
	ค่าเฉลี่ย (\bar{X})	ความหมาย	ค่าเฉลี่ย (\bar{X})	ความหมาย
อธิบายและซักถาม	3.00	บ่อยครั้ง	3.08	บ่อยครั้ง
บรรยาย	2.40	บางครั้ง	3.25	บ่อยครั้ง
อภิปรายแสดงความคิดเห็นจากบทเรียน	2.30	บางครั้ง	2.06	บางครั้ง
สาธิตหรือแสดงให้ดูเป็นตัวอย่าง	1.35	น้อยครั้ง	1.72	บางครั้ง
ซักถามขณะทำการสอน	2.90	บ่อยครั้ง	2.27	บางครั้ง
นักเรียนออกมารายงานหน้าชั้น	1.20	น้อยครั้ง	.60	น้อยครั้ง
นักเรียนเขียนรายงานส่ง	1.45	น้อยครั้ง	1.05	น้อยครั้ง
เสนอแนะปัญหาเพื่อค้นคว้าประกอบ	1.20	น้อยครั้ง	1.27	น้อยครั้ง

ตารางที่ 23 วิธีสอนที่ครูสอนวิชาหน้าที่พลเมืองใข้อยู่ (ต่อ)

วิธีสอนหน้าที่พลเมืองที่ครูใข้	ครู		นักเรียน	
	ค่าเฉลี่ย (\bar{X})	ความหมาย	ค่าเฉลี่ย (\bar{X})	ความหมาย
ทำสมุดแบบฝึกหัด	1.30	น้อยครั้ง	1.39	น้อยครั้ง
แสดงบทบาท (role play) โดยมีปัญหาให้คิด	.40	ไม่เคยเลย	.39	ไม่เคยเลย
แก้ปัญหาแบบวิทยาศาสตร์	.65	น้อยครั้ง	.66	น้อยครั้ง
เชิญวิทยากรมาบรรยาย	.50	ไม่เคยเลย	.25	ไม่เคยเลย
ศึกษานอกสถานที่	.75	น้อยครั้ง	.35	ไม่เคยเลย
บอกให้จงงาน	1.25	น้อยครั้ง	2.02	บางครั้ง
วางแผนการสอนร่วมกับนักเรียน	.30	ไม่เคยเลย	.44	ไม่เคยเลย

จากตารางที่ 23 จะเห็นว่าค่าเฉลี่ยนำนักคำตอบของครูและนักเรียนมีแนวโน้มที่จะไปในแนวเดียวกัน กล่าวคือ วิธีการสอนแบบใดที่ครูตอบว่าใข้มาก คำตอบของนักเรียนก็มีแนวโน้มจะมีความเห็นว่าครูใข้มากเช่นกัน แต่มีวิธีสอนบางแบบที่ครูและนักเรียนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับอัตราการใข้ต่างกัน คือ

วิธีสอนที่ครูคิดว่าตนเองใข้น้อยครั้ง แต่นักเรียนเห็นว่าครูใข้เป็นบางครั้งเท่านั้น คือการซักถามขณะทำการสอน และการศึกษาออกสถานที่ ครูมีความเห็นว่าใข้น้อยครั้ง แต่นักเรียนเห็นว่าครูไม่ใข้เลย

วิธีการสอนที่นักเรียนเห็นว่าครูใข้บางครั้ง แต่ครูเห็นว่าตนใข้น้อยครั้ง คือ การดำเนินหรือแสดงให้ดูเป็นตัวอย่าง กับการบอกให้จงงาน และวิธีสอนที่นักเรียนเห็นว่าครูใข้น้อย แต่ครูเห็นว่าตนใข้บางครั้งเท่านั้น คือการสอนด้วยวิธีบรรยาย

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าครูมักใข้วิธีสอนที่ครูมีบทบาทมากเป็นส่วนใหญ่ เช่น การอธิบาย บรรยาย ฯลฯ นักเรียนได้มีการแสดงออกน้อย

เมื่อศึกษาเพิ่มเติมจากครู ปรากฏว่าอาสาสมัครระดับชั้นหนึ่ง ๆ หลายห้อง ครูผู้สอนจำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 25.00 ใช้วิธีสอนเหมือน ๆ กันทุกห้อง และครูร้อยละ 75.00 สอนโดยมีเนื้อหาส่วนใหญ่เหมือนกัน แต่ดัดแปลงวิธีสอนให้เหมาะกับนักเรียนแต่ละห้อง

ผู้วิจัยได้ศึกษาจากคำตอบของครูและนักเรียน ถึงอัตราการที่ครูให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการเรียนการสอนวิชาหน้าที่พลเมืองอย่างไร ในอัตราที่น้อยเพียงใด โดยใช้วิธีวิเคราะห์แบบหาค่าเฉลี่ยนำหนักคำตอบจากข้อมูลแบบประมาณค่า ปรากฏผลดังนี้

ตารางที่ 24 การให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการเรียนการสอนในห้องเรียนวิชาหน้าที่พลเมือง

นักเรียนมีส่วนร่วมการเรียนการสอน ในห้องเรียน	ครู		นักเรียน	
	ค่าเฉลี่ย (\bar{x})	ความหมาย	ค่าเฉลี่ย (\bar{x})	ความหมาย
ให้นักเรียนแสดงความคิดเห็น ชักถาม อภิปราย โต้ว่าที่	2.00	บางครั้ง	1.63	บางครั้ง
ชี้ปัญหาที่ปรากฏในปัจจุบัน ให้นักเรียน เสนอแนะการแก้ปัญหา	2.05	บางครั้ง	1.72	บางครั้ง
แนะให้นักเรียนติดตามข่าวสารและหา ความรู้เพิ่มเติม	3.40	บ่อยครั้ง	2.21	บางครั้ง
ให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการวางแผน การเรียนการสอนวิชานี้	.85	น้อยครั้ง	.43	ไม่ทำเลย

จากตารางที่ 24 จะเห็นว่า ครูมีความคิดเห็นว่าได้แนะให้นักเรียนติดตามข่าวสารและหาความรู้เพิ่มเติมในขณะที่เรียนวิชาหน้าที่พลเมืองบ่อยครั้ง แต่นักเรียนเห็นว่าครูทำบางครั้ง และครูเห็นว่าได้ให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการวางแผนการเรียนการสอนวิชานี้บ่อยครั้ง แต่นักเรียนเห็นว่าครูไม่เลยทำเลย

ผู้วิจัยได้ศึกษาต่อไปว่า นอกจากการสอนและการให้นักเรียนมีส่วนร่วมการเรียนการสอนแล้ว ครูผู้สอนวิชาหน้าพิลเมืองได้จัดกิจกรรมประกอบการเรียนการสอนวิชานี้ อย่างไรก็ตาม จากคำตอบของครูและนักเรียน ปรากฏผลตามตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 25 การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาหน้าพิลเมือง

กิจกรรมประกอบการเรียนการสอน	ครู		นักเรียน	
	ค่าเฉลี่ย (\bar{X})	ความหมาย	ค่าเฉลี่ย (\bar{X})	ความหมาย
แบ่งกลุ่มอภิปราย โต้ว่าที่ หรือค้นคว้าทำ				
รายงานเพิ่มเติม	1.00	น้อยครั้ง	.99	น้อยครั้ง
อ่านหนังสือประกอบ	1.30	น้อยครั้ง	1.41	น้อยครั้ง
ทำสมุดภาพ รวบรวมภาพ ขาว จัดแต่งบอร์ด	1.40	น้อยครั้ง	.56	น้อยครั้ง
จัดนิทรรศการ	.93	น้อยครั้ง	.43	ไม่เคยเลย
แสดงบทบาทในชั้นเรียน	.65	น้อยครั้ง	.32	ไม่เคยเลย
จัดทัศนศึกษาสถานที่สำคัญ	.70	น้อยครั้ง	.46	ไม่เคยเลย
เชิญวิทยากร	.55	ไม่เคยเลย	.37	ไม่เคยเลย
พาไปฟังอภิปราย ปาฐกถา และโต้ว่าที่	.50	ไม่เคยเลย	.40	ไม่เคยเลย
ฉายภาพยนตร์	.30	ไม่เคยเลย	.28	ไม่เคยเลย

จากตารางที่ 25 จะเห็นว่ากิจกรรมที่ครูและนักเรียนเห็นว่าจัดน้อยครั้ง ได้แก่ การแบ่งกลุ่มอภิปราย โต้ว่าที่ หรือค้นคว้าทำรายงานเพิ่มเติม การอ่านหนังสือประกอบ และการทำสมุดภาพ รวบรวมภาพ ขาว จัดแต่งบอร์ด

กิจกรรมที่ครูและนักเรียนเห็นว่าไม่เคยจัดขึ้นเลย ได้แก่ การเชิญวิทยากร การพาไปฟังอภิปราย ปาฐกถา และโต้ว่าที่ ตลอดจนการฉายภาพยนตร์

กิจกรรมที่ครูเห็นว่าจัดน้อยครั้ง แต่นักเรียนเห็นว่าไม่เคยจัดขึ้นเลย คือ การจัดนิทรรศการ การแสดงบทบาทในชั้นเรียน และการจัดทัศนศึกษาสถานที่สำคัญ

เมื่อศึกษาเพิ่มเติมจากคำตอบของนักเรียน ปรากฏว่านักเรียนร้อยละ 68.33 เห็นว่า การมีกิจกรรมต่าง ๆ ประกอบการเรียนการสอนทำให้เข้าใจบทเรียนและจำได้ดีขึ้น นักเรียนร้อยละ 33.00 เห็นว่ากิจกรรมทำให้สนใจบทเรียนมากขึ้น มีเพียงร้อยละ 1.33 ที่ให้ความเห็นว่ากิจกรรมทำให้สนใจบทเรียนน้อยลง และเสียเวลาโดยเปล่าประโยชน์

ตารางที่ 26 การใช้อุปกรณ์ประกอบการสอนวิชาหน้าที่พลเมือง

อุปกรณ์	ครู		นักเรียน	
	ค่าเฉลี่ย (\bar{x})	ความหมาย	ค่าเฉลี่ย (\bar{x})	ความหมาย
แผนภูมิ	1.10	น้อยครั้ง	.31	ไม่เคยเลย
รูปภาพ	1.25	น้อยครั้ง	.58	น้อยครั้ง
บัตรคำ	.50	ไม่เคยเลย	.17	ไม่เคยเลย
ของจริง	.50	ไม่เคยเลย	.31	ไม่เคยเลย
หุ่นจำลอง	.45	ไม่เคยเลย	.09	ไม่เคยเลย
ภาพนิ่ง สไลด์ ฟิล์มสตริป	.30	ไม่เคยเลย	.05	ไม่เคยเลย
เทป	.15	ไม่เคยเลย	.05	ไม่เคยเลย
จานเสียง	.40	ไม่เคยเลย	.02	ไม่เคยเลย
ภาพยนตร์	.50	ไม่เคยเลย	.06	ไม่เคยเลย
สิ่งพิมพ์ หรือ เอกสารต่าง ๆ	1.70	ปานกลาง	.67	น้อยครั้ง

จากตารางที่ 26 จะเห็นว่า อุปกรณ์ที่ครูและนักเรียนเห็นว่าใช้น้อยครั้ง คือ รูปภาพ ส่วนอุปกรณ์การสอนที่ครูและนักเรียนเห็นพ้องกันว่าไม่เคยใช้เลยได้แก่ บัตรคำ ของจริง หุ่นจำลอง สไลด์ ฟิล์มสตริป ฯลฯ

อุปกรณ์การสอนบางชนิดที่ครูและนักเรียนมีความเห็นต่างกันในเรื่องอัตราการใช้ คือสิ่งพิมพ์ หรือเอกสารต่าง ๆ ซึ่งครูเห็นว่าได้ใช้อุปกรณ์บ้างครั้ง และนักเรียนเห็นว่าใช้น้อยครั้ง และแผนภูมินี้ครูเห็นว่าตนเองใช้น้อยครั้ง และนักเรียนเห็นว่าครูไม่เคยใช้เลย

ตารางที่ 27 ความคิดเห็นของครูและนักเรียนที่มีต่อการใช้อุปกรณ์การสอน

ความคิดเห็น	ครู		นักเรียน	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ช่วยให้นักเรียนเข้าใจบทเรียนดีขึ้นมาก	6	30.00	80	26.66
ช่วยให้นักเรียนเข้าใจบทเรียนดีขึ้นบ้าง	4	20.00	88	29.33
นักเรียนกระตือรือร้นและสนใจเรียนมากขึ้น	10	50.00	139	46.33
นักเรียนเข้าใจบทเรียนดีขึ้น แต่เสียเวลามาก	4	20.00	31	10.33
นักเรียนสนใจอุปกรณ์แต่ไม่สนใจบทเรียน	ไม่มีคำตอบ		11	3.66
นักเรียนเกิดความเบื่อหน่ายรำคาญ	ไม่มีคำตอบ		2	.66
ไม่ทำให้เข้าใจบทเรียนดีขึ้น	ไม่มีคำตอบ		4	1.33
ไม่รู้เพราะไม่เคยใช้	2	10.00	29	9.66

จากตารางที่ 27 จะเห็นได้ว่า ทั้งครูและนักเรียนจำนวนมากที่สุดเห็นว่าการใช้อุปกรณ์การสอนช่วยให้นักเรียนกระตือรือร้นและสนใจเรียนมากขึ้น และมีนักเรียนจำนวนน้อยที่สุดเห็นว่าการใช้อุปกรณ์ทำให้นักเรียนเกิดความเบื่อหน่ายรำคาญ แต่ไม่มีครูคนใดเห็นพ้องในข้อนี้เลย

มีครูและนักเรียนจำนวนน้อยที่ตอบว่าไม่รู้เพราะไม่เคยใช้อุปกรณ์การสอน
ตัวอย่างประชากรครูทุกคนมีความคิดเห็นในทางที่ดีต่อการใช้อุปกรณ์การสอน แต่
มีนักเรียนจำนวนน้อยที่มีความคิดเห็นในทางที่ไม่ดีต่อการใช้อุปกรณ์การสอน

เมื่อศึกษาเพิ่มเติมจากแบบสอบถามนักเรียน ปรากฏว่านักเรียนร้อยละ 46.00
ต้องการให้ครูใช้อุปกรณ์การสอนบางครั้ง นักเรียนร้อยละ 26.33 ต้องการให้ใช้อุปกรณ์
การสอนบ่อยครั้ง นักเรียนร้อยละ 24.00 ต้องการให้ใช้อุปกรณ์การสอนทุกชั่วโมง มี
นักเรียนเพียงร้อยละ 3.66 ที่เห็นว่าครูไม่จำเป็นต้องใช้อุปกรณ์การสอนในวิชาหน้าที่ -
พลเมือง

ตารางที่ 28 การจัดลำดับเนื้อหาในการสอนวิชาหน้าที่พลเมือง

การจัดลำดับเนื้อหา	ครู		นักเรียน	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
สอนตามลำดับเรื่องในแบบเรียน	11	55.00	164	54.66
สอนตามความเหมาะสมของเหตุการณ์	11	55.00	97	32.33
สอนตามข้อเสนอแนะของนักเรียน	2	10.00	4	1.33
สอนตามการพิจารณาของครู	3	15.00	63	21.00

จากตารางที่ 28 จะเห็นว่า นักเรียนและครูจำนวนมากที่สุดเห็นพ้องกันว่า ครู
จัดลำดับเนื้อหาวิชาหน้าที่พลเมืองตามลำดับเรื่องในแบบเรียน

ครูและนักเรียนจำนวนน้อยที่สุดเห็นว่า ครูจัดลำดับเนื้อหาในการสอนวิชาหน้าที่
พลเมืองตามข้อเสนอแนะของนักเรียน

ตารางที่ 29 การบ้านวิชาหน้าที่พลเมือง

ครูให้การบ้านในโอกาส	ครู		นักเรียน	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ทุกครั้งหลังการเรียนการสอนทุกชั่วโมง	3	15.00	23	7.66
ทุกครั้งเมื่อจบบทเรียนหนึ่ง ๆ	6	30.00	30	16.66
ในตอนที่สำคัญ	10	50.00	144	48.66
ก่อนจะมีการสอบ	ไม่มีคำตอบ		23	7.66
ไม่มีการบ้าน	1	5.00	67	23.33

จากตารางที่ 29 จะเห็นว่า ครูและนักเรียนจำนวนมากที่สุดมีความเห็นคล้อยตามกัน คือ นักเรียนและครูจำนวนมากที่สุดตอบว่า ครูให้การบ้านในตอนที่สำคัญ และนักเรียนจำนวนน้อยที่สุด และไม่มีครูคนใดมีความเห็นว่า ครูให้การบ้านวิชาหน้าที่พลเมืองก่อนสอบ

ตารางที่ 30 ลักษณะของการบ้านวิชาหน้าที่พลเมือง

ลักษณะของการบ้านวิชาหน้าที่พลเมือง	ครู		นักเรียน	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ห้องบทเรียนตอนที่สำคัญ	4	20.00	77	25.66
ให้ตอบคำถามของครูควยปากเปล่า	7	35.00	55	18.33
ทำแบบฝึกหัดที่ครูให้	9	45.00	77	25.66
ทำโน้ตย่อบทเรียน	10	50.00	88	29.33
ค้นคว้าทำรายงานเป็นรายบุคคลหรือเป็นกลุ่ม	12	60.00	64	21.33
ทำสมุดภาพ	5	10.00	13	4.33

จากตารางที่ 30 จะเห็นว่า ครูจำนวนมากที่สุด และนักเรียนจำนวนมากที่สุด
ตอบไม่ตรงกัน อย่างไรก็ตาม ครูผู้สอนวิชาหน้าที่พลเมืองได้ให้การบ้านหลาย ๆ อย่าง
ในการเรียนวิชานี้

ครูจำนวนมากที่สุดว่าลักษณะของการบ้านวิชาหน้าที่พลเมือง คือค้นคว้าทำรายงาน
เป็นรายบุคคลหรือเป็นกลุ่ม แต่นักเรียนจำนวนมากที่สุดตอบว่า ลักษณะการบ้านวิชานี้คือ
การทำโน้ตย่อบทเรียน

ตารางที่ 31 การสอนวิชาหน้าที่พลเมืองให้สัมพันธ์กับวิชาอื่น

วิชาอื่น ๆ	ครู		นักเรียน	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ภาษาไทย	14	70.00	53	17.66
ภาษาอังกฤษ	4	20.00	17	5.66
สังคมศึกษา	16	80.00	200	66.66
วิทยาศาสตร์	2	10.00	12	4.00
คณิตศาสตร์	3	15.00	15	5.00
ศิลปศึกษา	4	20.00	2	.66
พลานามัย	6	30.00	22	7.33
สัมพันธ์กับทุกหมวดวิชา	3	15.00	34	11.33
ไม่สัมพันธ์กับวิชาใด	-	-	26	8.66

จากตารางที่ 31 จะเห็นได้ว่า คำตอบของครูและนักเรียนคล้อยตามกันเป็นส่วนใหญ่ กล่าวคือ ทั้งครูและนักเรียนจำนวนมากที่สุดเห็นพ้องกันว่า วิชาหน้าที่พลเมืองมีการสอนให้สัมพันธ์กับวิชาอื่น ๆ ในหมวดสังคมศึกษา

มีบางรายการที่นักเรียนและครูมีความเห็นขัดแย้งกัน เช่น นักเรียนจำนวนไม่มากที่เห็นว่าครูสอนวิชาหน้าที่พลเมืองโดยไม่สัมพันธ์กับวิชาใด แต่ไม่มีครูคนใดเลยที่เห็นว่าวิชานี้สอนโดยไม่สัมพันธ์กับวิชาอื่นใด

ภาคที่ 4 ปัญหาและข้อเสนอแนะในการสอนการเรียนรู้วิชาหน้าที่พลเมือง

ก. ปัญหาและข้อเสนอแนะของครู

ในการสอนหน้าที่พลเมืองครูประสบปัญหาหลายประการ ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 32 ปัญหาทางด้านการสอนขณะทำการสอน

ปัญหาขณะทำการสอน	จำนวน	ร้อยละ
ไม่มีวิธีสอนที่จะจูงใจให้นักเรียนเกิดความสนใจในบทเรียน	1	5.00
ไม่มีความรู้ในเนื้อหากว้างและลึกซึ่งพอจะสอนให้ได้ดี	4	20.00
เบื่อการสอน เพราะไม่สนใจวิชานี้อยู่แล้ว	2	10.00
ไม่เชื่อมั่นว่าจะสอนได้ดี	2	10.00
นักเรียนไม่สนใจและไม่ให้ความร่วมมือในการเรียนการสอน	1	5.00
ไม่มีปัญหาในการสอน	11	55.00

จากตารางที่ 32 จะเห็นได้ว่า ครูจำนวนมากกว่าครึ่งไม่มีปัญหาทางการสอน
ในขณะที่ทำการสอน

ครูจำนวนรองลงมาซึ่งมีจำนวนไม่มากนักมีปัญหาคือ ไม่มีความรู้ในเนื้อหากว้าง
และลึกซึ่งพอจะสอนให้ได้ดี ปัญหาดังกล่าวอาจนำไปสู่ปัญหาอื่น ๆ ใกล้เคียง เช่น ขาดความ
มั่นใจในการสอน เบื่อการสอนวิชานี้ เป็นต้น

ตารางที่ 33 ปัญหาจากนักเรียนขณะทำการสอนวิชาหน้าที่พลเมือง

ปัญหาจากนักเรียนขณะทำการสอน	จำนวน	ร้อยละ
นักเรียนขาดความกตัญญู	3	15.00
นักเรียนขาดความรับผิดชอบ	3	15.00
นักเรียนขาดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์	7	35.00
นักเรียนขาดความสนใจและกระตือรือร้นที่จะแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง	8	40.00
นักเรียนขาดการแข่งขันและการตื่นตัวในการศึกษาและการทำงาน	4	20.00
ไม่มีปัญหาจากตัวนักเรียน	5	25.00

จากตารางที่ 33 จะเห็นได้ว่า ครูจำนวนมากที่สุดเห็นว่านักเรียนมีปัญหาขาดความสนใจและกระตือรือร้นที่จะแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง และขาดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ซึ่งจะเห็นได้ว่าเป็นปัญหาโดยทั่วไปของเด็กไทย เพราะขาดการฝึกฝนมาทางบ้านตั้งแต่เรียนชั้นต้น ๆ

ตารางที่ 34 ปัญหาในการจัดกิจกรรมประกอบการสอนวิชาหน้าที่พลเมือง

ปัญหาในการจัดกิจกรรมประกอบการสอน	จำนวน	ร้อยละ
ไม่มีเวลาพอที่จะจัดกิจกรรม	9	45.00
การจัดกิจกรรมเสียเวลามากทำให้สอนไม่ทันตามหลักสูตร	3	15.00
สภาพห้องเรียนไม่เอื้อในการจัดกิจกรรม	3	15.00
ไม่เข้าใจวิธีจัดกิจกรรมดีพอ	1	5.00
ขณะที่มีการทำกิจกรรมห้องเรียนขาดวินัย	2	10.00
ขณะที่มีการทำกิจกรรมจะรบกวนห้องข้างเคียง	1	5.00
ไม่มีปัญหาในการจัดกิจกรรม	6	30.00

จากตารางที่ 34 จะเห็นว่า ปัญหาในการจัดกิจกรรมที่ครูจำนวนมากที่สุดประสบอยู่ คือ ไม่มีเวลาพอที่จะจัดกิจกรรม ครูจำนวนมากเป็นอันค้นองลงมาไม่มีปัญหาในการจัดกิจกรรมแต่อย่างใด

ในเรื่องการจัดกิจกรรมนี้ มีปัญหาที่ครูไม่ได้ออกเลย คือ ผู้บริหารไม่สนับสนุนให้จัดกิจกรรม และนักเรียนไม่สนใจ ไม่รวมในการจัดกิจกรรม แสดงว่าบุคคล 2 ฝ่ายนี้ไม่มีปัญหาในการจัดกิจกรรม

ตารางที่ 35 ปัญหาในการใช้อุปกรณ์ประกอบการสอนวิชาหน้าที่พลเมือง

ปัญหาการใช้อุปกรณ์ประกอบการสอน	จำนวน	ร้อยละ
อุปกรณ์การสอนในโรงเรียนมีไม่เพียงพอ	5	25.00
อุปกรณ์การสอนในโรงเรียนไม่มีเลย	4	20.00
ต้องออกค่าใช้จ่ายในการทำอุปกรณ์การสอนเอง	2	10.00
ไม่มีเวลาพอเตรียมหรือจัดอุปกรณ์การสอน	5	25.00
อุปกรณ์การสอนวิชาหน้าที่พลเมืองหายากกว่าวิชาอื่น ๆ ในหมวดสังคมศึกษา	8	40.00
ไม่ทราบว่าควรใช้อุปกรณ์การสอนอะไรในการสอนแต่ละเรื่อง	1	5.00
การใช้อุปกรณ์การสอนทำให้สอนไม่ทันหลักสูตร	1	5.00
สถานที่และบรรยากาศไม่อำนวยให้ใช้อุปกรณ์การสอน	1	5.00
ไม่มีปัญหาในการใช้อุปกรณ์การสอน	3	15.00

ปัญหาเรื่องอุปกรณ์การสอนจัดเป็นปัญหาใหญ่ เพราะจากการวิเคราะห์ในภาคที่ 3 จะเห็นแล้วว่า ครูใช้อุปกรณ์การสอนน้อย ทั้ง ๆ ที่ยอมรับว่าอุปกรณ์การสอนมีประโยชน์

จากตารางที่ 34 จะเห็นได้ว่า ครูมีปัญหาต่าง ๆ หลายประการในการใช้อุปกรณ์การสอนในวิชาหน้าที่พลเมือง ปัญหาที่ครูจำนวนมากที่สุดประสบอยู่คือ อุปกรณ์การสอนในวิชานี้หายากกว่าอุปกรณ์การสอนวิชาอื่น ๆ ในหมวดสังคมศึกษา

อย่างไรก็ตาม ยังมีครูที่ไม่มีปัญหาในการใช้อุปกรณ์การสอนอยู่บ้างเช่นกัน

ตารางที่ 36 ปัญหาในการค้นคว้าและการใช้หนังสือประกอบการสอนวิชาหน้าที่
พลเมือง

ปัญหาในการค้นคว้าและการใช้หนังสือประกอบการสอน	จำนวน	ร้อยละ
ไม่ทราบว่าหนังสืออะไรบ้างที่จะนำมาใช้ได้	4	20.00
หนังสือมีอยู่น้อย ไม่พอใช้ศึกษาค้นคว้า	5	25.00
ไม่มีเวลาพอจะศึกษาค้นคว้า	5	25.00
ไม่ทราบแหล่งที่จะไปศึกษาค้นคว้า	3	15.00
ไม่มีปัญหาในการค้นคว้าและการใช้หนังสือประกอบการสอน	9	45.00

จากตารางที่ 36 จะเห็นว่า ครูส่วนใหญ่ไม่มีปัญหาในการค้นคว้าและการใช้
หนังสืออ่านประกอบวิชาหน้าที่พลเมือง

ครูจำนวนน้อยที่สุดมีปัญหาไม่ทราบแหล่งที่จะไปศึกษาค้นคว้า ซึ่งจัดเป็นปัญหาที่
แก้ไขได้ไม่ยาก

ตารางที่ 37 ปัญหาการวางหลักสูตรวิชาหน้าที่พลเมืองในความคิดของครู

ปัญหาในการวางหลักสูตรวิชาหน้าที่พลเมือง	จำนวน	ร้อยละ
เนื้อหาตามหลักสูตรมากเกินไปจนจะจัดกิจกรรมให้เหมาะสมได้	4	20.00
เนื้อหายากเกินไปสำหรับเด็กระดับมัธยมต้น	2	10.00
หลักสูตรไม่สอดคล้องกับเวลาเรียน	4	20.00
หลักสูตรมีแนวของเนื้อหาซ้ำในสิ่งที่ได้รู้แล้ว	6	30.00
ไม่มีปัญหา	5	25.00

จากตารางที่ 37 จะเห็นว่า ครูแต่ละคนมองเห็นปัญหาต่าง ๆ ในการวางหลักสูตรวิชาหน้าที่พลเมือง ครูส่วนใหญ่เห็นว่า ปัญหาคือหลักสูตรมีแนวของเนื้อหาซ้ำในสิ่งที่ได้รู้แล้ว แต่ก็มีครูจำนวนน้อยที่เห็นว่าไม่มีปัญหาแต่อย่างไร

ตารางที่ 38 ปัญหาในการวัดผลการสอนวิชาหน้าที่พลเมือง

ปัญหาในการวัดผล	จำนวน	ร้อยละ
มีความรู้ในวิธีการวัดผลวิชาหน้าที่พลเมืองน้อย	1	5.00
ไม่สามารถสร้างแบบทดสอบที่เหมาะสมได้	3	15.00
ขาดวัสดุอุปกรณ์ที่จะสร้างแบบทดสอบชนิดต่าง ๆ	1	5.00
มีปัญหาเรื่องการตรวจและการให้คะแนน	3	15.00
ปัญหาในการจัดโต๊ะเรียนให้เหมาะกับวิธีวัดผลบางแบบ	2	10.00
ไม่มีปัญหาในการวัดผล	11	55.00

จากตารางที่ 38 จะเห็นได้ว่า ครูมากกว่าครึ่งไม่มีปัญหาในการวัดผลการสอน การเรียนวิชาหน้าที่พลเมืองแต่อย่างใด

ในบรรดาครูที่มีปัญหาในการวัดผลนั้น จำนวนมากที่สุดมีปัญหาเนื่องจากไม่สามารถ สร้างแบบทดสอบที่เหมาะสมได้ และปัญหาเรื่องการตรวจและการให้คะแนน

ตารางที่ 39 บุคคลที่ครูขอความช่วยเหลือเมื่อประสบปัญหาในการสอนวิชา
หน้าที่พลเมือง

บุคคลที่ครูจะขอความช่วยเหลือ	จำนวน	ร้อยละ
หัวหน้าสายสังคมศึกษา	10	50.00
เพื่อน ๆ ครู	7	35.00
บุตรภคญาติทางบ้านนี้	6	30.00
หาวิธีแก้ปัญหาด้วยตนเอง เช่น คนกว่าในห้องสมุด	7	35.00

จากตารางที่ 39 จะเห็นได้ว่า ครูจะแก้ปัญหาในการสอนหน้าที่พลเมืองโดย
จำนวนมากที่สุดคิดจะขอความช่วยเหลือจากหัวหน้าสายสังคมศึกษา ซึ่งเป็นหัวหน้าผู้ดูแล
การสอนที่ใกล้ชิดที่สุด

มีบุคคลที่ไม่มีคนใดคิดจะไปขอความช่วยเหลือเมื่อประสบปัญหาในการสอนคือ
หัวหน้าฝ่ายวิชาการ และครูใหญ่ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะบุคคลทั้งสองเป็นหัวหน้าฝ่ายบริหาร
ซึ่งครูเห็นว่าไม่สมควรไปปรึกษาเกี่ยวกับการสอนซึ่งอยู่ในความรับผิดชอบโดยตรงของครู

สำหรับการอบรมและนิเทศการศึกษานั้น ครูผู้สอนวิชาหน้าที่พลเมือง 11 คน จากจำนวน 20 คน คิดเป็นร้อยละ 55.00 ต้องการให้มีการอบรมและนิเทศปีละครั้ง ครูร้อยละ 25.00 ต้องการให้มีการอบรมและนิเทศการศึกษานาน ๆ ครั้ง มีครูร้อยละ 15.00 ต้องการให้จัดปีละ 2 ครั้ง และมีครูเพียง 1 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 5.00 ไม่ต้องการให้มีการอบรมและนิเทศการศึกษา

ตารางที่ 40 สิ่งที่ครูผู้สอนวิชาหน้าที่พลเมืองต้องการให้จัดอบรมและนิเทศการศึกษา

ครูผู้สอนหน้าที่พลเมืองที่ต้องการให้อบรมและนิเทศการศึกษาเกี่ยวกับ	จำนวน	ร้อยละ
ความรู้ด้านเนื้อหาวิชา	11	55.00
การตั้งวัตถุประสงค์ในการสอน	8	40.00
วิธีสอนและการจัดกิจกรรมการสอน	11	55.00
การสร้างอุปกรณ์การสอน	15	75.00
หนังสืออุเทศ	10	50.00
การสร้างและการใช้แบบทดสอบชนิดต่าง ๆ	7	35.00
การปรับตนให้เข้ากับสภาพแวดล้อม	3	15.00

จากตารางที่ 40 จะเห็นว่า ครูแต่ละคนต้องการให้อบรมและนิเทศการศึกษาเกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ มากกว่าหนึ่ง

ครูจำนวนมากที่สุดต้องการให้อบรมเกี่ยวกับการสร้างอุปกรณ์การสอน รองลงมา หรือต้องการให้อบรมเกี่ยวกับความรู้ด้านเนื้อหาวิชา และเกี่ยวกับวิธีสอนและการจัดกิจกรรมการสอน

จะเห็นได้ว่าครูสามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมได้ดี เพราะมีครูจำนวนมากน้อยที่สุดที่ต้องการความช่วยเหลืออบรมและนิเทศเกี่ยวกับเรื่องนี้

ผู้วิจัยได้ศึกษาถึงความต้องการที่ครูจะปรับปรุงการเรียนการสอนวิชาหน้าที่พลเมืองตามโอกาส จากคำตอบของครูปรากฏว่า ครูมีความต้องการจะปรับปรุงด้านต่าง ๆ ตามลำดับดังนี้

1. หนังสือแบบเรียน
2. หลักสูตรและประมวลการสอน
3. วิธีการสอน
4. อุปกรณ์การสอน
5. หนังสืออ่านประกอบ
6. การวัดผลการเรียนการสอน
7. ครูเสนอแนะสิ่งอื่น ๆ ที่ต้องการจะปรับปรุงนอกจาก 6 ประการข้างต้น คือ เพิ่มเวลาเรียน ควรจัดสภาพห้องเรียนให้เหมาะสม และจำนวนนักเรียนแต่ละห้องไม่ควรมากเกินไป

นอกจากนี้ในส่วนที่ผู้วิจัยได้ให้ครูแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติม ครูผู้สอนวิชาหน้าที่พลเมืองในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นยังได้เสนอปัญหาและอุปสรรคในการสอนวิชาหน้าที่พลเมือง นอกเหนือจากที่กล่าวมาแล้ว ซึ่งสรุปจากข้อเสนอของครูได้ดังนี้

1. ผู้บริหารในโรงเรียน เช่น อาจารย์ใหญ่ ยังเห็นความสำคัญของวิชานี้น้อย จึงไม่ให้การสนับสนุนเท่าที่ควร ครูต้องหาความรู้ เอกสาร และสิ่งอื่น ๆ ที่จะช่วยในการสอนด้วยตนเอง ต้องใช้ทุนทรัพย์ของตนเองในการทำอุปกรณ์การสอน และพิมพ์เอกสารแจกนักเรียน

2. ปัญหาเกี่ยวกับตัวครูผู้สอน แยกออกได้ดังนี้

ก. ครูไม่มีเวลาพอที่จะเตรียมการสอน ทำอุปกรณ์ และจัดกิจกรรมประกอบการสอน เนื่องจากมีงานอื่น ๆ ต้องทำมาก เช่น งานธุรการ ยิ่งกว่านั้นเนื้อหาตามหลักสูตรก็มาก แต่ชั่วโมงสอนน้อยทำให้ครูต้องสอนอย่างเร่งรีบ

ข. ขาดเพื่อนครูที่มีความรู้ความชำนาญในเนื้อหาวิชา และวิธีการสอนวิชาหน้าที่พลเมืองที่จะแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันได้ นอกจากนี้ยังขาดความสัมพันธ์และการประสานงานกับครูผู้สอนวิชาอื่นในระดับชั้นอื่น ๆ ทำให้การสอนไม่เชื่อมโยงกัน

ค. จำนวนครูสอนไม่พอ ทำให้ต้องสอนรวมหลายห้องพร้อม ๆ กัน จึงได้
ผลน้อย และจัดกิจกรรมไม่ได้

3. อุปสรรคการสอนวิชาหน้าที่พลเมืองมีน้อย ครูไม่รู้แหล่งที่จะได้อุปกรณ์ทางชนิด
เช่น ภาพยนตร์ ภาพนิ่ง ฯลฯ ไปใช้ ประกอบกับเวลาที่ครูจะจัดทำอุปกรณ์มีน้อย เพราะ
มีงานอื่น ๆ คอยคั่งกวดแล้ว เมื่อไม่มีอุปกรณ์การสอนช่วย การสอนวิชาหน้าที่พลเมืองจึง
มีปัญหามาก

4. ปัญหาเกี่ยวกับสภาพสังคมปัจจุบัน เนื่องจากสังคมและเหตุการณ์ต่าง ๆ
เปลี่ยนแปลงไปรวดเร็ว ทั้งทางด้านการเมือง การปกครอง เศรษฐกิจ และสังคม ทั้ง
ภายในประเทศและต่างประเทศ ทำให้เนื้อหาในหลักสูตรล้าสมัย และไม่ตรงกับความเป็น
จริง สิ่งนี้ทำให้เนื้อหาวิชาที่เรียนไม่น่าศรัทธา ไม่สนใจให้อายากจะเรียน และเมื่อเรียน
แล้วก็ไม่เห็นประโยชน์ เพราะไม่สอดคล้องกับความเป็นจริง

ผู้วิจัยได้ให้ครูเสนอแนะข้อแก้ไขปัญหาและอุปสรรคในการเรียนการสอนวิชา
หน้าที่พลเมืองในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ซึ่งครูได้ให้ข้อเสนอแนะเพื่อขจัดปัญหาและอุปสรรค
ต่าง ๆ เพื่อปรับปรุงการเรียนการสอนวิชาหน้าที่พลเมืองให้น่าสนใจและมีประโยชน์ต่อ
ชีวิตประจำวันของนักเรียน ดังนี้

1. ผู้บริหารโรงเรียนควรจะให้ความสนใจและสนับสนุนการสอนวิชาหน้าที่
พลเมืองโดยถือว่าเป็นวิชาสำคัญ และจำเป็นเพื่อสร้างพลเมืองดีแก่สังคม จึงควรเพิ่มครู
ผู้สอนวิชานี้ให้มากขึ้น และควรเลือกครูผู้สอนที่เป็นผู้มีความรู้ความเข้าใจในวิชานี้จริง ๆ
ผู้บริหารควรสนับสนุนการจัดทำอุปกรณ์การสอนในวิชานี้ การที่ผู้บริหารเห็นความสำคัญ
ของวิชานี้จะทำให้ครูคนอื่น ๆ เห็นความสำคัญของวิชานี้และให้ความร่วมมือ ทำให้การสอน
ได้ผลตามวัตถุประสงค์ยิ่งขึ้น

2. องค์กร สถาบัน หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้ความสนใจและสนับสนุน
การเรียนการสอนวิชาหน้าที่พลเมืองในโรงเรียนมัธยมบ้าง โดยให้ความช่วยเหลือ -
เกี่ยวกับข้อมูล หนังสือค้นคว้า เพิ่มเติมรายละเอียด พิมพ์หนังสือคู่มือครูวิชาหน้าที่พลเมือง
และการจัดกิจกรรมประกอบบทเรียน เป็นต้น ทางกรมเจ้าสังกัดน่าจะจัดให้มีศึกษา

นิเทศวิชาหน้าที่พลเมืองไปให้คำแนะนำช่วยเหลือบ้าง และควรจัดให้มีการอบรมครูเป็น
 ครงคราวเพื่อให้เห็นสมัยอยู่เสมอ และควรจัดการศึกษาหรืออบรมระยะสั้นให้แก่ครูที่จะเลื่อน
 ขึ้นตำแหน่ง เช่นหน่วยราชการบางแห่งทำอยู่ เพื่อครูจะได้มีความรู้ใหม่ ๆ อยู่เสมอ ทั้ง
 ด้านวิชาการและวิธีการสอน และการอบรมศึกษาเพื่อเลื่อนตำแหน่งจะทำให้ครูสนใจมาก
 กว่า การอบรมตามปกติ

3. วิธีการวัดผล ควรเปลี่ยนวิธีการวัดผลที่เน้นความจำในเนื้อหาวิชาเป็นการ
 ทดสอบการใช้เหตุผลวิจารณ์เหตุการณ์ในชีวิตประจำวัน การแก้ปัญหาต่าง ๆ ด้วยเหตุผล
 และปัญญา ซึ่งจะก่อให้เกิดประโยชน์แก่ชีวิตประจำวัน

4. ครูทุกคนในสายสังคมศึกษาของโรงเรียนควรร่วมกันวางโครงการสอนเป็น
 หน่วยเพื่อสอนวิชาหน้าที่พลเมือง ไม่ควรสอนตามบทเรียน ทั้งนี้เพื่อให้เนื้อหาสัมพันธ์กัน
 และไม่ซ้ำซ้อนกันดังที่เป็นอยู่

5. ควรปรับปรุงหลักสูตรและแบบเรียนใหม่ คือ เนื้อหาในหลักสูตรควรสอดคล้อง
 กับความสนใจของเด็กวัยรุ่น ใช้ประโยชน์ได้จริงในชีวิตประจำวัน ควรแก้ไข ปรับปรุง
 เนื้อหาในแบบเรียนอยู่เสมอ นอกจากนี้ควรริเริ่มให้ประดิษฐ์และนำอ่านมากขึ้น

ข. ปัญหาและข้อเสนอแนะของนักเรียน

ตารางที่ 41 ปัญหาและอุปสรรคในการเรียนวิชาหน้าที่พลเมือง

ปัญหาและอุปสรรคในการเรียนวิชาหน้าที่พลเมือง	จำนวน	ร้อยละ
ครูสอนไม่สนุก	72	24.00
ครูไม่ใช้อุปกรณ์การสอน	133	44.33
ครูไม่ให้ความเป็นกันเอง	38	12.66
ครูสอนไม่น่าเลื่อมใส	15	5.00
เนื้อหาวิชาน่าเบื่อ ไม่มีประโยชน์	28	9.33
เนื้อหาวิชาซ้ำ ๆ ไม่น่าสนใจ	61	20.33
ไม่เคยชอบวิชานี้มาก่อนเลย	58	19.33
วิชาหน้าที่พลเมืองท่องจำยาก	91	30.33
วิชาหน้าที่พลเมืองคะแนนน้อย	18	6.00
ไม่มีหนังสือและแหล่งค้นคว้าเพิ่มเติม	26	8.66
เวลาเรียนมีน้อยเกินไป	48	16.00
ไม่ได้เรียนให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน	86	28.00
เหตุผลอื่น ๆ	3	1.00

จากตารางที่ 41 จะเห็นว่า ปัญหาและอุปสรรคของนักเรียนในการเรียนวิชาหน้าที่พลเมืองมีต่าง ๆ กันไปมาก นักเรียนส่วนใหญ่เห็นว่าปัญหาในการเรียนวิชานี้อยู่ที่ครูผู้สอนไม่ใช้อุปกรณ์การสอน จำนวนรองลงมาเห็นว่า วิชาที่ท่องจำยาก

มีนักเรียนเพียงร้อยละ 1.00 เสนอปัญหาอื่น ๆ เพิ่มเติมมา คือ ปัญหาสถานที่เรียนไม่เหมาะสม

ตารางที่ 42 บุคคลที่นักเรียนจะขอความช่วยเหลือเมื่อประสบปัญหาในการ
เรียนวิชาหน้าที่พลเมือง

บุคคลที่นักเรียนจะขอความช่วยเหลือ	จำนวน	ร้อยละ
ครูผู้สอน	155	51.66
เพื่อน	106	35.33
บิดามารดา หรือ ผู้ปกครอง	36	12.00
ผู้ที่มีความรู้ทางด้านนี้	62	20.66
คนควาควยตนเอง เช่นจากห้องสมุด	72	24.00
เฉย ๆ ไม่ทำอะไร	37	12.33

จะเห็นได้ว่า นักเรียนมักขอความช่วยเหลือจากบุคคลที่ใกล้ชิดในการเรียนของ
ตนในโรงเรียนมากกว่าบุคคลนอกโรงเรียน เพราะนักเรียนจำนวนมากที่สุดจะขอความ
ช่วยเหลือจากครู รองลงมาคือจะขอความช่วยเหลือจากเพื่อน มีเป็นจำนวนน้อยที่สุด
ที่จะขอความช่วยเหลือจากผู้ปกครองและบิดามารดา เมื่อมีปัญหาในการเรียนวิชาหน้าที่
พลเมือง

จะเห็นว่ายังมีนักเรียนอีกพวกหนึ่งแม้ไม่มากนักที่จะอยู่เฉย ๆ ไม่ทำอะไร ซึ่ง
แสดงถึงความเฉื่อยชาและไม่สนใจในการเรียนวิชานี้

ตารางที่ 43 สิ่งที่ควรปรับปรุงเพื่อให้การเรียนวิชาหน้าที่พลเมืองได้ผลดี

สิ่งที่ควรปรับปรุง	จำนวน	ร้อยละ
ตัวครูผู้สอน	63	21.00
วิธีสอนของครู	117	39.00
หนังสือแบบเรียน	116	38.66
เวลาเรียน	44	14.66
เนื้อหาวิชา	94	31.66
วิธีการวัดผลและคะแนน	39	13.00
ห้องสมุดและวิธีใช้ห้องสมุดในโรงเรียน	30	10.00
อุปกรณ์การสอนที่ครูใช้	105	35.00
ตัวนักเรียนเอง	174	58.00

จากตารางที่ 43 จะเห็นได้ว่า นักเรียนยอมรับเป็นจำนวนมากว่าถ้าจะให้การเรียนวิชาหน้าที่พลเมืองได้ผลดีนั้นต้องปรับปรุงตัวนักเรียนเองก่อน นักเรียนจำนวนรองลงมาเห็นว่า ควรปรับปรุงวิธีการสอนของครู และหนังสือแบบเรียน ตลอดจนอุปกรณ์การสอน แสดงว่า นักเรียนเห็นว่าต้องปรับปรุงสิ่งที่เป็นกุญแจสำคัญของการเรียนการสอนนั้นเอง

ผู้วิจัยได้ให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเพื่อปรับปรุงการเรียนการสอนวิชาหน้าที่พลเมือง พอดีสรุปได้ดังนี้

1. ลักษณะของครูผู้สอนวิชาหน้าที่พลเมือง ควรเป็นดังนี้
 - 1.1 เป็นผู้มีความรู้และประสบการณ์ทางด้านกฎหมาย และระบบในทาง การเมือง สามารถตอบปัญหาของนักเรียนได้
 - 1.2 เป็นผู้มีความเมตตาและเป็นมิตรกับนักเรียน ให้ความเอาใจใส่และ ให้ความเป็นกันเองแก่นักเรียน รับฟังคำปรึกษาเรื่องต่าง ๆ ของนักเรียน
 - 1.3 เป็นผู้มีความอดทนเข้มแข็งขณะที่สอน ไม่เข้มงวดกับนักเรียนมากเกินไป เพราะทำให้นักเรียนเกิดความเบื่อหน่ายในการเรียน และกลัวไม่กล้าถามข้อสงสัย
 - 1.4 เป็นผู้ที่มีอายุไม่มากเกินไป ควรมีความคล่องแคล่วและกระตือรือร้น ในการทำงาน
2. เกี่ยวกับการสอน นักเรียนมีข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุงดังนี้
 - 2.1 ก่อนเรียนแต่ละชั่วโมง ควรบอกนักเรียนให้ทราบล่วงหน้าว่าจะเรียน เรื่องอะไร เพื่อให้เตรียมตัว ครูควรบอกแหล่งที่จะค้นคว้าเพิ่มเติม และหนังสือที่ควร อ่านเพิ่ม
 - 2.2 ครูควรสอนหน้าที่พลเมืองโดยชี้แนวทางให้มองเห็นชัดเจนว่าจะนำ ความรู้ไปใช้ในวิถีประจำวันได้อย่างไร การสอนโดยเน้นเรื่องการปกครอง การเมือง และเหตุการณ์ปัจจุบัน และควรใช้วิธีสอนหลาย ๆ วิธี ไม่ควรอธิบายตามบทเรียนทุกครั้ง เพราะทำให้เกิดความเบื่อหน่าย วิธีสอนที่นักเรียนเสนอแนะมากคือ
 - ก. การสอนแบบอภิปราย ชักถาม เปิดโอกาสให้นักเรียนแสดง ความคิดเห็นวิพากษ์วิจารณ์ และโต้แย้งกันได้
 - ข. การสอนโดยยกตัวอย่างจากเหตุการณ์ประจำวัน และข่าวสาร การเมือง เพื่อให้เข้าใจบทเรียนดีขึ้น และเห็นประโยชน์มากขึ้น
 - ค. การสอนแบบแก้ปัญหา โดยเปิดโอกาสให้นักเรียนนำปัญหาที่ ปรากฏเป็นข่าวออกมาเล่าสู่กันฟังในชั้นเรียน แล้วช่วยวิเคราะห์วิจารณ์เพื่อแก้ปัญหาโดย เสรี และครูไม่กีดกันโดยอ้างว่าเป็นเรื่องของผู้ใหญ่

2.3 ไม่ควรมลจก แต่ควรแจกเอกสารเพิ่มเติมถ้าครูต้องการให้รายละเอียดเพิ่มเติมจากบทเรียน และควรให้นักเรียนทำโน้ตย่อสรุปด้วยตนเอง เมื่อสอนจบแต่ละบทควรให้ทำแบบฝึกหัด

2.4 ครูควรใช้อุปกรณ์การสอนมาจครั้งเพื่อให้เข้าใจดียิ่งขึ้น เช่นแผนภูมิแสดงองค์การบริหารต่าง ๆ เป็นต้น

2.5 ควรจัดกิจกรรมการสอนอื่น ๆ ในวิชาหน้าที่พลเมืองบ้าง เช่นพานักเรียนไปศึกษานอกสถานที่เป็นครั้งคราวเกี่ยวกับสถานที่สำคัญ เช่นรัฐสภา การเชิญวิทยากรและผู้ทรงคุณวุฒิในเรื่องที่กำลังเรียน เช่น เชิญพนักงานออมสิน เจ้าหน้าที่ฝ่ายบริหาร และนักการเมือง มาบรรยายให้ฟัง

2.6 การวัดผล ต้องการให้ครูทำการทดสอบย่อย ๆ เพื่อวัดความเข้าใจโดยไม่เก็บคะแนนรวมกับการสอบ โดยให้นักเรียนมีเวลาเตรียมตัวล่วงหน้า

3. โรงเรียน นักเรียนต้องการให้โรงเรียนปรับปรุงในสิ่งต่อไปนี้

3.1 ทางโรงเรียนควรจัดตารางสอนวิชาหน้าที่พลเมืองไว้เวลาภาคเช้า เพื่อนักเรียนจะได้ไม่เบื่อหน่ายและว่างนอนเวลาเรียน

3.2 สถานที่เรียนควรเป็นสัดส่วน มีจำนวนนักเรียนไม่มากเกินไป ควรมีอุปกรณ์ในการเรียนการสอนวิชาหน้าที่พลเมืองให้มากขึ้น

3.3 โรงเรียนควรปรับปรุงห้องสมุด โดยให้มีหนังสือค้นคว้าเกี่ยวกับวิชาหน้าที่พลเมือง เช่น หนังสือเกี่ยวกับการเมืองการปกครอง การเศรษฐกิจ ความเคลื่อนไหวในข่าวต่างประเทศ และอำนวยความสะดวกในการใช้ห้องสมุด

3.4 โรงเรียนควรจัดกิจกรรมเกี่ยวกับวิชานี้เป็นครั้งคราว เช่น จัดนิทรรศการโต้วาที ปรากฏา และฉายภาพยนตร์

4. หนังสือแบบเรียนวิชาหน้าที่พลเมือง นักเรียนต้องการให้ปรับปรุงแบบเรียนให้อ่านเข้าใจง่าย มีเนื้อหาวิคฤม เรียงลำดับเรื่องให้สอดคล้องกัน และเพิ่มรายละเอียดให้มากขึ้น ทำให้น่าอ่านโดยมีภาพประกอบที่ชัดเจนและทันต่อเหตุการณ์ บทเรียนควรมีตัวอย่างประกอบ มีคำถามและบทสรุป ควรทรวจแก้คำผิดให้ละเอียด และควรแยกบทเรียนแต่ละระดับชั้นออกจากกัน

ทางค่านเนื้อหาในแบบเรียน นักเรียนจำนวนมากต้องการให้ปรับปรุงเนื้อหาให้เข้ากับชีวิตประจำวัน พยายามเปลี่ยนแปลงแก้ไขอยู่เสมอให้ทันสมัยและทันต่อเหตุการณ์ปัจจุบัน โดยเฉพาะค่านการปกครอง เพราะที่เป็นอยู่แบบเรียนล้าสมัย ทำให้ไม่น่าเชื่อถือและไม่เกิดความอยากจะเรียน

5. ตัวนักเรียน นักเรียนเสนอแนะว่า การจะเรียนวิชาหน้าที่พลเมืองให้ได้ผลดีต้องปรับปรุงตนเองให้กระตือรือร้นในการหาความรู้เพิ่มเติม สนใจติดตามข่าวและเหตุการณ์ประจำวัน นอกจากนั้นยังต้องพยายามห้ามความอาย และพร้อมที่จะแสดงความคิดเห็นและขอเสนอแนะเกี่ยวกับการเรียนด้วย

ข้อมูลที่ได้จากแบบสังเกตการสอนวิชาหน้าที่พลเมือง

ผู้วิจัยได้ศึกษาถึงการเตรียมตัวก่อนเข้าสอน การดำเนินการสอน การใช้วัสดุอุปกรณ์การสอน และบรรยากาศในการเรียนการสอน โดยการสังเกตการสอนที่ครูและนักเรียนที่เป็นตัวอย่างประชากรทำอยู่จริงเป็นเวลา 38 ชั่วโมง ด้วยแบบสังเกตการสอนที่เตรียมไว้ล่วงหน้าซึ่งเป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า โดยให้นำหนักของคำตอบมีค่าตามลำดับดังนี้

สังเกตเห็นมากที่สุด	มีค่าเท่ากับ	4
สังเกตเห็นมาก	มีค่าเท่ากับ	3
ปานกลาง	มีค่าเท่ากับ	2
สังเกตเห็นน้อย	มีค่าเท่ากับ	1
สังเกตไม่เห็นเลย	มีค่าเท่ากับ	0
ผลการวิเคราะห์ปรากฏตามตารางต่อไปนี้		

ตารางที่ 44 การเตรียมตัวก่อนสอน

การเตรียมของครู	ค่าเฉลี่ย (\bar{x})	ความหมาย
เนื้อหาที่ครูสอนมีรายละเอียดที่น่าสนใจเพิ่มเติมจากบทเรียน	1.95	ปานกลาง
ครูมีความรู้ดีในวิชาที่สอน	2.34	มาก
ครูเตรียมวัสดุอุปกรณ์การสอนไว้พร้อมก่อนทำการสอน	0.29	ไม่มีเลย
นักเรียนมีจิตใจพร้อมก่อนเริ่มบทเรียน	2.18	ปานกลาง
ครูชักจูงให้นักเรียนตั้งจุดมุ่งหมายในการเรียน	1.53	น้อย

จากตาราง 44 จะเห็นได้ว่า สามารถสังเกตเห็นได้ปานกลางว่าครูได้เตรียมเนื้อหาที่สอนให้มีรายละเอียดที่น่าสนใจนอกเหนือบทเรียน และครูได้สร้างความสนใจของนักเรียน ทำให้นักเรียนมีจิตใจพร้อมที่จะเรียนก่อนเริ่มบทเรียน

สามารถสังเกตเห็นได้น้อยว่า ครูได้ชักจูงให้นักเรียนตั้งวัตถุประสงค์ในการเรียน มักทำการสอนไปเรื่อย ๆ

ไม่อาจสังเกตเห็นได้เลยว่า ครูเตรียมวัสดุอุปกรณ์การสอนไว้พร้อมก่อนเข้าสอน เพราะครูเกือบไม่ใช้อุปกรณ์การสอนเลย

สามารถสังเกตเห็นได้มากกว่า ครูมีความรู้ดีในวิชาหน้าที่พลเมือง

ตารางที่ 45 กระบวนการดำเนินการสอน

การดำเนินการสอน	ค่าเฉลี่ย (\bar{x})	ความหมาย
ครูจัดกิจกรรมการสอนต่าง ๆ กันไป	1.31	น้อย
ครูให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการเรียนการสอน	2.11	ปานกลาง
ครูฝึกให้นักเรียนใช้เหตุผลวิเคราะห์เรื่องต่าง ๆ	1.42	น้อย
ครูฝึกให้นักเรียนแก้ปัญหาด้วยตนเอง	1.00	น้อย
ครูฝึกให้นักเรียนต้องการคิดค้นคว้าหาความรู้ต่อไป	.47	ไม่มีเลย
ครูช่วยให้นักเรียนประสบความสำเร็จในงานที่ทำ	1.76	ปานกลาง
ครูช่วยส่งเสริมกำลังใจของนักเรียน	1.56	ปานกลาง
ครูสนใจต่อนักเรียนทั่วถึงทั้งชั้น	1.97	ปานกลาง
ครูเปรียบเทียบบทเรียนเชื่อมโยงกับชีวิตประจำวัน	2.58	มาก
ครูเน้นทัศนคติและค่านิยมที่ถูกต้องจากบทเรียน	1.92	ปานกลาง
ครูสามารถแก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้	2.61	มาก
นักเรียนได้ร่วมกันทำงานในโอกาสอันสมควร	1.03	น้อย
นักเรียนมีงานทำทั่วถึงตลอดเวลาที่เรียน	1.53	น้อย
ครูเปลี่ยนสภาพห้องให้เหมาะกับกิจกรรม	.18	ไม่มีเลย
ครูแนะแหล่งเพื่อหาความรู้จากบทเรียนให้ลึกซึ้งต่อไป	.24	ไม่มีเลย
ครูเตรียมนักเรียนสำหรับบทเรียนต่อไป	.66	น้อย

จากตารางที่ 45 จะเห็นว่า กิจกรรมที่สามารถสังเกตเห็นได้มากกว่าครูทำอยู่ในการดำเนินการสอน คือ การเปรียบเทียบเชื่อมโยงบทเรียนกับชีวิตประจำวันเพื่อให้เข้าใจบทเรียนชัดเจนขึ้น และสังเกตเห็นได้มากเช่นกันว่าครูสามารถแก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้

กิจกรรมที่สังเกตเห็นปานกลางในการดำเนินการสอน คือ การให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการเรียนการสอน ครูช่วยให้นักเรียนประสบความสำเร็จในงานที่ทำ ส่งเสริมกำลังใจของนักเรียน สนใจต่อนักเรียนอย่างทั่วถึง และการเน้นทัศนคติและค่านิยมที่ถูกต้องจากบทเรียน

กิจกรรมการเรียนการสอนที่สังเกตเห็นได้น้อย คือ การจัดกิจกรรมการสอนต่าง ๆ กัน เพราะครูมักสอนด้วยวิธีบรรยายเป็นส่วนใหญ่ วิธีอื่น ๆ ใช้น้อย การฝึกให้นักเรียนใช้เหตุผลวิเคราะห์เรื่องต่าง ๆ ให้อธิบายปัญหาด้วยตนเอง ให้นักเรียนได้ทำงานร่วมกัน ในโอกาสอันควร ให้นักเรียนได้ทำงานทั่วถึงตลอดเวลา และการเตรียมนักเรียนสำหรับบทเรียนต่อไป เช่น บอกเรื่องที่จะเรียน บอกหนังสืออ่านประกอบ ฯลฯ ทั้งหมดนี้สังเกตเห็นได้น้อยในการดำเนินการสอน

กิจกรรมการเรียนการสอนที่สังเกตไม่เห็นเลยว่าครูได้ทำอยู่ คือ การฝึกให้นักเรียนต้องการคิดค้นคว้าหาความรู้ต่อไป เพราะครูมักไม่ตั้งข้อสงสัยให้นักเรียนไปหาเพิ่มเติม การแนะนำเพื่อค้นคว้าหาความรู้จากบทเรียนให้ลึกซึ้งต่อไป และการเปลี่ยนสภาพห้องเรียนให้เหมาะสมกับกิจกรรม

การใช้วัสดุอุปกรณ์ประกอบการสอน

เมื่อศึกษาการเตรียมก่อนเข้าสอนจะเห็นได้ว่า ค่าเฉลี่ยการเตรียมตัวของครูทางด้านวัสดุอุปกรณ์มีค่าเป็น 0.29 ซึ่งแสดงว่า จากการสังเกตไม่เห็นเลยว่าครูใช้อุปกรณ์และวัสดุประกอบการสอน นอกจากการที่ครูใช้หนังสืออื่น ๆ ประกอบการสอน ซึ่งมีน้ำหนักค่าเฉลี่ยเป็น 1.52 ซึ่งแสดงว่า ครูใช้หนังสืออื่น ๆ ประกอบการสอนหน้าที่พลเมืองสังเกตเห็นได้น้อย เพราะครูมักใช้บทเรียนเดิมเดียว จากการสังเกตการสอนเป็นเวลา 38 ชั่วโมงนั้น มีครูใช้อุปกรณ์การสอนอื่น ๆ นอกจากหนังสืออ่านประกอบเพียง 2 คนจากจำนวน 20 คน หรือมีการสอนโดยการใช้อุปกรณ์การสอนประกอบรวม 3 ชั่วโมง

ตารางที่ 46 บรรยากาศในการเรียนการสอน

บรรยากาศที่ ๆ ไป	ค่าเฉลี่ย (\bar{x})	ความหมาย
นักเรียนสนใจการเรียนการสอน	2.47	ปานกลาง
นักเรียนกระตือรือร้นในการทำงานและแสดงความคิดเห็น	1.84	ปานกลาง
นักเรียนกล้าแสดงความคิดเห็นและเหตุผลของตน	1.61	ปานกลาง
นักเรียนอยู่ในระเบียบวินัย	2.66	มาก
นักเรียนแสดงความคิดเห็นและอภิปรายออกนอกเรื่อง	2.26	ปานกลาง
ครูมีความคุ้นเคยสนิทสนมกับนักเรียน	.71	น้อย
นักเรียนเรียนด้วยใจเบิกบาน	2.17	ปานกลาง
สภาพห้องเรียนเหมาะกับการเรียนการสอน	2.08	ปานกลาง

จากตารางที่ 46 จะเห็นว่าสังเกตเห็นได้มากกว่านักเรียนอยู่ในระเบียบวินัย สังเกตได้จากกรณีที่นักเรียนจะนั่งตามที่ของตน ไม่ส่งเสียงคุยคัง หรือเล่นกันมากเกินไป สังเกตเห็นได้น้อยว่าครูสนิทสนมคุ้นเคยกับนักเรียน นักเรียนมักกลัวครู บรรยากาศอื่น ๆ นอกจากนี้สังเกตเห็นได้ปานกลาง เช่น นักเรียนสนใจการเรียนการสอน กระตือรือร้นที่จะทำงานและแสดงความคิดเห็น กล้าที่จะแสดงออก แสดงความคิดเห็นและอภิปรายนอกเรื่อง เรียนด้วยจิตใจที่เบิกบาน และสภาพห้องเรียนเหมาะแก่การเรียนการสอน